

Književno-povijesna i filološka obrada djela Petra Zrinskoga Adrijanskoga mora sirena

Poje, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:313561>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Andrea Poje

**Književno-povijesna i filološka obrada djela Petra
*Zrinskoga Adrijanskoga mora sirena***

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Andrea Poje
Matični broj: 20877

**Književno-povijesna i filološka obrada djela Petra
*Zrinskoga Adrijanskoga mora sirena***

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Talijanski jezik i književnost

Mentor: dr. sc. Irvin Lukežić

Rijeka, 3. rujna 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova „Književno-povijesna i filološka obrada djela Petra Zrinskoga *Adrijanskoga mora sirena*“ izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Irvina Lukežića, prof.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Andrea Poje

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija	2
3. Petar Zrinski – hrvatski ban i književnik	3
3.1 Petrov povijesni utjecaj i značaj	4
3.2 Kulturni značaj Petra Zrinskog	7
3.2.1 Filološki doprinos Petra Zrinskog unutar ozaljskog književnog kruga	8
4. <i>Adrijanskoga mora sirena</i>	11
4.1 Nastanak djela	12
4.1.1. Bitka kod Sigeta	13
4.2 Struktura i sadržaj djela <i>Adrijanskoga mora sirena</i>	15
4.2.1 Naslovnica hrvatske <i>Sirene</i>	15
4.2.2 Predgovor hrvatskoj <i>Sireni</i>	16
4.2.3 Sadržaj djela <i>Adrijanskoga mora sirena</i>	18
4.2.3.1 Od <i>Dela prvog</i> do <i>Dela petog Obside sigecke</i>	21
4.2.3.2 Od <i>Dela šestog</i> do <i>Dela desetog Obside sigecke</i>	26
4.2.3.3 Od <i>Dela jedanaestog</i> do <i>Dela petnajstog Obside sigecke</i>	30
4.3 Jezik Petrove <i>Sirene</i>	34
4.3.1 Jezične posebnosti	36
4.3.2 Grafijske specifičnosti	37
5. Petrova pjesnička sloboda prilikom adaptacije djela	38
5.1 Formalne i sadržajne nadopune	38
5.2 Ostale preinake u <i>Sireni</i>	40
6. Zaključak	41
7. Popis literature	43
8. Prilozi	45
9. Sažetak i ključne riječi	46
10. Abstract and key words	47

1. Uvod

Tema bitke kod Sigeta često je obrađivana u starijoj hrvatskoj književnosti te postoje mnoga djela s tim događajem kao središnjom temom, kojoj se može pristupiti bilo s povijesnog bilo s književnog stajališta. Među tim književnim djelima nalazi se i djelo Petra Zrinskog *Adrijanskoga mora sirena*, koje pripada razdoblju hrvatskog književnog baroka. Riječ je o hrvatskoj inačici mađarskog djela *Adriai tengernek Syrenaia* koje je napisao autorov brat, Nikola Zrinski. U ovome završnom radu analizirat ću upravo Petrovo djelo, takozvanu „hrvatsku Sirenu“, s književno-povijesnog i filološkog aspekta. *Sirena* se temelji na mađarskom izvorniku, uz nekoliko intervencija Petra Zrinskog. Prilikom analize djela s književno-povijesnog aspekta dat ću uvid u političko i kulturno ozračje vremena u kojem je djelo nastalo, te način na koji je utjecalo na samog autora. Zrinski su u sedamnaestom stoljeću bili jedna od najmoćnijih hrvatskih plemićkih obitelji tako da je njihov utjecaj, bio politički ili pak kulturni, bio značajan. Petar je Zrinski, zajedno sa svojim suradnicima, poticao na književno stvaranje i na razvoj jedinstvenog jezika koji je i sam koristio. Upravo zato je važno naglasiti njegov politički, kulturni i jezični značaj koji je ostvario tokom života. Budući da se u djelu govori o važnom događaju za povijest Hrvatske, ali i cijele Europe, opisat ću tijekom Sigetske bitke. Budući da je autor njegov praunuk, Nikolin lik oblikovan je kao središnja osobnost spjeva. Usto ću analizirati sadržaj djela u kojem osim radnje do izražaja dolaze politički i kulturno geografski ideologemi te predodžbe o hrvatskoj prošlosti.

Prikazat ću kako je djelo oblikovano, te gdje dolazi do odstupanja od mađarskog izvornika, koja se očituju u uključivanju dodatnih pjesama ili likova u cjelinu djela. Ta odstupanja ukazuju na autorovu književnu i ideološku originalnost, i daju nam uvid u njegove intencije i razmišljanja. Izvornim se književnim zahvatima nadovezuje na prethodne književnike i u mnogim se segmentima za njima povodi, ali isto tako unosi i refleksije osobnih životnih iskustava. Vrlo važan jest i jezični aspekt: naime autor u djelu koristi jedinstven jezik kojim se služio ozaljski književni krug kojem je Petar Zrinski uz svoje suradnike bio predstavnikom. Zbog toga ću se osvrnuti i na njegov filološki značaj koji je imao ne samo unutar književnog kruga, već i šire, a isto tako i predstaviti jezične značajke *Sirene* koje je Vatroslav Jagić, čijim sam se primjedbama služila, izložio kao specifične. Književni rad kruga bio je preteča narodnog preporoda te je njegov utjecaj bio doista dalekosežan, ali i kratkotrajan, te je završio 1671. godine tragičnom smrću Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana. Sve nabrojene stavke uklopit ću u cjelovit rad i prilikom analize djela dati širi pogled na djelo i njegov značaj.

2. Metodologija

Polazište ovog rada jest književno-povijesna i filološka analiza djela *Adrijanskoga mora sirena*, koje pripada hrvatskom književnom baroku. Njezin autor značajna je ličnost hrvatske prošlosti, kako povijesne tako i književne, pa je stoga bilo važno upoznati se s ozračjem u kojem je djelo nastalo. Povijesna i književna sastavnica isprepliću se i strogo ih odvajati ne bi bilo u potpunosti moguće pa su stoga zajedno postavljene kao osnovice analize.

Da bih analizu mogla napraviti služila sam se knjigama i člancima koji obrađuju jedan ili više tih segmenata. Čest izvor bili su mi povijesni članci koji su poslužili kao temelj povijesne analize djela i života autora. Nakon prikupljanja literature, krenula sam u njezino proučavanje, a prilikom pisanja završnoga rada oslanjala sam se na antologije hrvatskog književnog baroka (Vončina, J.: *Jezičnopovijesne rasprave* (1979.), Fališevac, D.: *Hrvatski književni barok* (1991.) i dr.), već spomenute članke povijesne tematike (Mijatović, A.: *Obrana Sigeta* (2010.), Petrić, H.: *Bribirski knezovi*, (2004.) i dr.) te knjige i članke koji kao temu obrađuju konkretno djelo analize (Bratulić, J. (ur.): *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka* (2016.), Matic, T. (ur.): *Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena*, (1957.) i dr.).

3. Petar Zrinski – hrvatski ban i književnik

Petar Zrinski hrvatski je ban rođen 6. lipnja 1621. godine u Vrbovcu. Feudalna obitelj Zrinskih vuče podrijetlo od knezova Bribirskih koji se spominju u jedanaestome stoljeću, a u javnom životu Hrvatske imali su značajnu ulogu već na prijelazu iz trinaestog u četrnaesto stoljeće.¹ Obitelj je mnogobrojne posjede imala na području Bribira i Ostrovice koje su kasnije zamijenili gradom Zrinom, koji je prvotno bio sjedište Babonića, a kasnije Šubića, Bribirskih knezova. Jedan od ogranaka je, koji im je darovao kralj Ludovik I. Anžuvinski, 1347. bio prozvan imenom Zrini (Zrinski, na mađarskom Zrínyi), pa se upravo po njemu hrvatska loza Šubića počela nazivati Zrinskima.² Dolaskom u Zrin Šubići-Zrinski šire svoj posjed za koji se često govorilo da je „tamo gdje orao vije svoje gnijezdo“.³ Zamjena Ostrovice za Zrin označila je početak oblikovanja identiteta knezova Zrinskih., no time se prati i njihovo uklapanje u slavonsku sredinu, a kasnije i u sredinu sjeverne Hrvatske jer su se zbog provale Turaka njihovi posjedi sve više pomicali prema sjeveru.⁴

Pitanje oblikovanja njihovog identiteta bilo je uvjetovano i povezanošću s mletačkom, ugarskom i štajerskom aristokracijom; naime Petar i njegov brat Nikola bili su odgajani u višejezičnom okruženju. Takvom okruženju pridonijelo je i podrijetlo njihove majke Magdalene (Magdolne) Széchy, rođene Mađarice, pa im je mađarski bio blizak jednako kao i hrvatski. Uz ta dva jezika, bili su upoznati i s latinskim, njemačkim i talijanskim, a obojica su se vrlo vjerojatno služila i francuskim te turskim jezikom.⁵ Braća Zrinski su u vrlo ranoj dobi ostala bez oba roditelja: majka Magdalena podlegla je bolesti i umrla prije 1626. godine⁶, a otac Juraj Zrinski poginuo je 1626. godine, boreći se u Tridesetogodišnjem ratu, pa su ga braća rijetko viđala jer je često ratovao ili sudjelovao na saborima u Zagrebu ili Požunu⁷. Zbog toga se za njihovo daljnje obrazovanje pobrinuo ostrogonski nadbiskup Petar Pazmany. Obojica su braće završila prvorazredno obrazovanje kod isusovaca u odgajalištu za velikašku djecu u Trnavi, gdje su stekli i osnovno teološko-znanstveno obrazovanje.⁸ Po završetku

¹ Petrić, H., Bribirski knezovi, Meridijani, god. 11 (84), 2004., str. 25-27

² Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, *Književna smotra*, vol. 47 (3), 2015. str. 31

³ Đurić, T., Zrinsko-frankopanski gradovi i posjedi, Meridijani, god. 11(84), 2004., str. 28

⁴ Horvat, R. (ur.), Međunarodni hrvatsko-mađarski znanstveni skup Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti, Matica hrvatska, Zagreb, 2012., str. 15

⁵ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, *Književna smotra*, vol. 47 (3), 2015. str. 32

⁶ Točna godina smrti majke Magdalene (Magdolne) Széchy nije navedena već se smatra da je do smrti moralo doći dok su braća Zrinski bili u vrlo ranoj dobi i to prije očeve smrti, dakle između 1621. i 1626 godine.

⁷ Šišić, F., *Zavjera Zrinsko-Frankopanska (1664. – 1671.)*, Jugoslovenske štampe D.D., Zagreb, 1926., str. 7

⁸ Pajur, F., O zrinsko-frankopanskoj uroti, *Kaj*, 44 (218), 2011., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/76102>, str. 62

školovanja putovali su Italijom, gdje su se susreli sa stvaralaštvom tadašnjih talijanskih književnika poput Torquata Tassa, čiji je utjecaj vidljiv u njihovom književnom stvaralaštvu.

Godine 1641. Petar se oženio Anom Katarinom, kćerkom karlovačkog generala i sestrom Frana Krste Frankopana. Kao vrlo mlad, Petar je započeo svoju vojnu karijeru u kojoj se isticao od drugih te je više puta bio odlikovan. I on je, kao i njegovi preci, imao iskustva u bitkama s Turcima, među kojima se posebice ističe bitka kod Jurjevih stijena blizu Otočca, koju je opjevala i njegova supruga Ana Katarina. Ono što je bilo karakteristično za njega jest činjenica da je više brinuo o obrani domovine nego o vlastitim interesima; takvo ponašanje se Beču nije sviđalo te je često morao opravdavati svoja djelovanja, a zbog toga je izgubio i titulu velikog kapetana uskoka koju je pridobio upravo zbog vojnih sposobnosti.⁹

Godina 1664. je Petru donijela nekoliko promjena; naime, u lovu je poginuo njegov brat Nikola te time Petar nasljeđuje njegov visoki položaj i čast, postavši hrvatskim banom, te zajedno sa šogorom Franom Krstom Frankopanom preuzima vodstvo urote protiv austro-ugarskog cara i kralja Leopolda. Svjestan ograničene snage svoje vojske, Petar je razvijao snažne diplomatske aktivnosti s francuskim kraljem Lujem XIV., Venecijom, poljskim kraljem i Carigradom, a važnu ulogu u pripremama za borbu imala je i njegova supruga.¹⁰ Car Leopold je ubrzo saznao za urotu pa je dao uhititi Frankopana i Zrinskog, zaustavivši ustanak i prije no što je započeo. Petru je oduzeta titula bana, a njihova imanja bila su nemilosrdno opljačkana.¹¹ Nakon uhićenja, istrage i jednogodišnjeg tamnovanja, Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan bili su smaknuti na stratištu 30. travnja 1671. godine u Bečkom Novom Mestu. Prisutnost Zrinskih bila je značajna ne samo za politički i gospodarski život već je u mnogočemu pridonijela i razvoju kulturnog života. Pogubljenje Zrinskog i Frankopana bio je značajan događaj ne samo za njihove obitelji već i za tadašnju Hrvatsku jer je njihov slom ujedno označio i slom hrvatskog feudalizma.

3.1 Petrov povijesni utjecaj i značaj

Imanja u posjedu Zrinskih su se već u šesnaestom stoljeću prostirala od Jadrana pa sve do Međimurja, što je okupljalo većinski dio hrvatskih prostora. Njihova moć bila je usmjerena upravo na te prostore koji su 1638. godine bili podijeljeni braći Petru i Nikoli. Broj imanja učinila ih je najuglednijom obitelji unutar Ugarsko-hrvatskog kraljevstva, te jednom od

⁹ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 30

¹⁰ Damjanov, J., Zrinski i Europa (knjiga 1), Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb, 2000., str. 396

¹¹ Malnar, S., Povijest Čabarskog kraja, Ogranak Matice hrvatske u Čabru, Grad Čabar, 2016., str. 87-217

najvećih plemićkih obitelji samog Ugarskog Kraljevstva.¹² Činjenica da je Petar rođen kao Zrinski značilo je da postaje dijelom jedne od najutjecajnijih plemićkih obitelji u Kraljevstvu.¹³ Nova otkrića i utjecaji koji su vladali Europom prisilili su plemiće na bavljenje trgovinom što je samo povećavalo njihove prihode. Pritom je hrvatsko plemstvo bilo oslobođeno plaćanja poreza pa su Zrinski i na tome uvećali vlastite dohotke. Opasnost koja je zbog Osmanlija prodirala s istoka dovela je do toga da se trgovina morala odvijati na prometnicama na posjedima Zrinskih, te su takvim preusmjerenjem putova trgovine smanjivali kraljeve prihode.¹⁴ Zbog toga su Zrinski postali suparnici Habsburgovaca te je kralj Ferdinand II dao zabranu trgovanja na spomenutim posjedima. Ta je zabrana vrijedila sve do trenutka kada su Zrinski opet bili potrebni Habsburgovcima, točnije do 1635. godine i Tridesetogodišnjeg rata.¹⁵

Osim ekonomskih razloga, Zrinski su bili važni i zbog svoga vojnog doprinosa. Takav je doprinos, između ostalog, bio uvjetovan obavezom prema kralju koja se sastojala od sudjelovanja u ratovima, kao i od financijskog podupiranja vojnih postrojbi.¹⁶ Hrvatski prostori našli su se kao prepreka turskim prodiranjima predvođenim sultanom Sulejmanom Veličanstvenim. Bitke s njima dovele su do razora naših prostora te je „Hrvatska svedena na tzv. ostatke ostataka nekad slavnoga Kraljevstva“.¹⁷ Zrinski su, među njima i sâm Petar, ratovali na bojištima diljem Europe, a njihov doprinos bio je značajan u već spomenutom Tridesetogodišnjem ratu u kojem su uz Petra ratovali i njegov otac i brat. Iskustvo u ovom ratu braći Zrinski dobro je došla u obrani protiv Turaka, ali i kao političko iskustvo. Naime tijekom šezdesetih godina sedamnaestog stoljeća došlo je do vrhunca centralističkih nastojanja bečkog dvora. Nasuprot tih nastojanja stajalo je hrvatsko i ugarsko plemstvo, nastojeći sačuvati vlastiti status koji bi se pretvaranjem dviju zemalja u habsburške filijale izgubio. Zajedno s tih otporom raslo je i nezadovoljstvo zbog nedovoljnih aktivnosti bečkog dvora protiv Turaka, sile koja je prijetila s istoka. Hrvatski staleži otvoreno su izjavili kralju da očekuju da ispuni svoja obećanja, međutim do toga nije došlo.¹⁸ To utišano nezadovoljstvo hrvatskog i ugarskog plemstva s vremenom se pretvorilo u sasvim izravan otpor(,) odnosno(,)

¹² Ambruš, F., Motivi braće Zrinski za pristupanje uroti, Rostra, 6. (6.), 2014., preuzeto 29. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/169446>, str. 109-112

¹³ Damjanov, J., Zrinski i Europa (knjiga 1), Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb, 2000., str. 387

¹⁴ Ambruš, F., Motivi braće Zrinski za pristupanje uroti, Rostra, 6. (6.), 2014., preuzeto 29. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/169446>, str. 110

¹⁵ Isto, str. 110

¹⁶ Isto, str. 112

¹⁷ Isto, str. 112

¹⁸ Mijatović, A., Zrinsko-frankopanska urota, Alfa, Zagreb, 1992., str. 11

urotu.¹⁹ Na čelu te urote našao se Nikola Zrinski, hrvatski i slavonski ban koji je stolovao u obiteljskome dvorcu u Čakovcu.²⁰ Nikola je bio predstavnik četvrte generacije obitelji, iznimno važne u otporu prema Osmanlijama i njihovom osvajanju hrvatskih zemalja.²¹ Ostvario je veze s francuskim kraljem Lujem XIV., no nedugo zatim je, točnije 1664. godine, poginuo u lovu na vepra u Kuršanečkom lugu.²²

Povijesni značaj obojice braće bio je iznimno velik. U tom su razdoblju Zrinskima dakle pripadala imanja diljem tadašnje Hrvatske, Slavonije i jugozapadne Ugarske, zajedno s Međimurjem i Čakovcem kao središtem obiteljske vlasti. Hrvatsko se plemstvo nadalo da će se osloboditi od prodora Turaka, a ujedno i habsburške hegemonije te ostvariti osamostaljenje Hrvatske i Ugarske. Takav otpor predstavljao je veliku prepreku za Habsburgovce jer je njegov glavni cilj bio ograničavanje carskog apsolutizma i uklanjanje vlasti na hrvatskom području. Nikolinu ulogu potom preuzima njegov brat, Petar Zrinski. Borba koju su braća Zrinski pripremali, a uz njih i Fran Krsto Frankopan te njihovi suradnici, bila je zamišljena kao oružani ustanak te su bili prisiljeni osloniti se i na vanjsku pomoć: ostvarili su dogovore s protuhabsburškim silama, na prvom mjestu s francuskim kraljem, Poljskom pa čak i Osmanskim Carstvom, protiv kojeg su se borili. Ono što je urotnicima nedostajalo bila je konkretna strategija, ali i taktika kojom bi se mogli oduprijeti: jedan od pogrešnih poteza bila je činjenica da za svoje pothvate nisu pridobili hrvatsko seljaštvo i sitno plemstvo.²³

Petar Zrinski je nakon bratove smrti bio ustoličen za bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Osim toga, pripale su mu i druge važne titule: nosio je naslove carskog komornika i savjetnika, žumberačkog, slunjskog, senjskog, ogulinskog i primorskog kapetana, kao i mletačkog patricija, a od 1667. godine nastojao je dobiti i funkciju karlovačkog generala, no u tome nije uspio.²⁴ Preuzevši titulu bana, Petar Zrinski je kao jedini živi praunuk Nikole Zrinskog postao vođom urote protiv Habsburgovaca te je, kao što je već bilo spomenuto, izravno surađivao s Osmanskim Carstvom. Zbog svoje političke uloge Zrinski je kasnije bivao doživljavan isključivo ulogom koju je preuzeo kao vođa urote te se istodobno doživljava kao politički suparnik i mučenik, ali i izdajnik i heroj.²⁵ Ti su događaji te otpor i borba za

¹⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 8

²⁰ Vlašić, A., Obitelj Zrinski u Putopisu Evlije Čelebija i usporedba s neosmanskim izvorima, Povijesni prilozi, 52 (52), 2017., preuzeto 20. lipnja 2019. <https://doi.org/10.22586/pp.v52i0.8>, str. 31

²¹ Isto, str. 32

²² Petrić, H., Kraj slavne obitelji Zrinski, Meridijani, god. 11 (84), 2003., str. 77

²³ Isto, str. 77

²⁴ Blažević, Z. i Coha, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, Radovi, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 91-92

²⁵ Isto, str. 101

samostalnost Hrvatske, na čijem čelu su stajala braća Zrinski, bili među najznačajnijim i najpoznatijim događajima hrvatske povijesti.

3.2 Kulturni značaj Petra Zrinskog

Nakon kraja Tridesetogodišnjega rata, kojim je završila i ideja Habsburgovaca o univerzalnoj monarhiji, stvorena je povoljna atmosfera za nova nastojanja i novi zamah politike hrvatskog i ugarskog aristokratskog društva. U sklopu nacionalno-emancipacijske političke platforme bilo je potrebno osigurati i prihvaćanje od strane naroda, a za to su bili iskorišteni mediji i umjetnički žanrovi koji su tom utjecaju mogli pridonijeti. Takvo je nastojanje prisutno već od pedesetih godina sedamnaestog stoljeća u svim sferama književnog stvaralaštva, krenuvši od historiografije, preko političke publicistike pa sve do lirike.

Jedno od djela nastalih pod okriljem takvih nastojanja je i djelo Nikole Zrinskog, *Adriai tengernek syrenaia*, tiskano 1651. godine u Beču.²⁶ Djelo je napisano na mađarskom jeziku i započinje posvetom ugarskom plemstvu. Nacionalno-emancipacijske političke platforme utjecale su i na razvoj autonomne hrvatske staleške samosvijesti, a uz Nikoline zamisli, koje su stremile sve više ka uspostavljanju apsolutističke nacionalne monarhije, pokazale su se i želja te potreba za stvaranjem hrvatske verzije *Sirene*. Zadaća pripremanja hrvatske verzije mađarskog političko-mobilizacijskog programa pripala je Nikolinom mlađem bratu Petru.²⁷ Njegova verzija *Sirene* spjevana je na hrvatskom jeziku pa nam postojanje dviju verzija epa svjedoči da je književni krug kojem su obojica pripadala činio dio dviju jezičnih sfera, one mađarske te one hrvatske. Pritom u političkom smislu među dvojicom braće nema proturječja, već se obojica identificiraju jednom kao Hrvati, jednom kao Mađari. To ovisi o njihovom shvaćanju nacije jer se u to vrijeme pod pojmom ugarsko plemstvo podrazumijevalo ugarsko, ali i hrvatsko plemstvo. Kada sam Nikola Zrinski opisuje svog brata, kaže kako je on „viteški brat Mađar koliko i Hrvat/ Jer svoju domovinu, vidjesmo, on ljubi iskreno“²⁸; pod time Nikola Zrinski podrazumijeva „ugarsku domovinu“ kao političku domovinu, odnosno kao „patria iuris“, dok se ona „hrvatska“ tumači kao zavičajna, kao „patria germana“.²⁹ Unatoč svojoj sviješću o hrvatskom podrijetlu i pripadanju jednoj od najvažnijih plemićkih loza na hrvatskom području, braći je u jezično-kulturološkom gledištu bilo sve bliži mađarski pogled na svijet, a onaj hrvatski sve dalji. Činjenica da nisu imali iste

²⁶ Isto, str. 91-92

²⁷ Isto, str. 93

²⁸ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, *Književna smotra*, vol. 47 (3), 2015. str. 32

²⁹ Isto, str. 32

preferencije rezultiralo je dvjema *Sirenama*, a o tome nam svjedoče i brojni pjesnici toga razdoblja koji su imena slavne loze umetali u svoja djela.³⁰

Pripadnici obitelji Zrinski bili su doživljavani kao narodni junaci, te su postali i bili simbol postojanja hrvatskog naroda na već povijesnom tlu iscrpljenom ratnim događanjima. Budući da su pripadali dvjema sferama, braća Zrinski utjecali su na dvije nacije, a tome je samo pridonijela obiteljska povijest te činjenica da su Zrinski u to je vrijeme bili najznačajnija plemićka obitelj koja je svojim sredstvima bila politički važna, ali je isto tako bila u mogućnosti podupirati književno stvaralaštvo i kulturni razvoj hrvatskih krajeva.³¹ Pomicanje njihovih posjeda dovelo je do pomicanja kulturnih središta prema sjeveru Hrvatske. Banica Ana Katarina Zrinska za to vrijeme kaže da je bilo “jedno vrime kruto, jalno i zločesto”³², jer su povijesna događanja Zrinskima, ali i Frankopanima, predodredila važnu ulogu u borbi za postizanje slobode hrvatskog naroda i njegove samostojnosti. Upravo u tako okrutnom vremenu taj su zahtjev nastojali provesti svojim kulturnim djelovanjem; njihov rad nije bio u potpunosti cijenjen, te su se ta kulturna nastojanja i počeci kulture sjeverne Hrvatske oštro satirali, a istinski su se počeli cijeniti tek dva stoljeća kasnije, odnosno u devetnaestom stoljeću.³³ Posjedi Zrinskih, a posebice onaj u Čakovcu, bili su primjeri kasnorenesansnih i ranobaroknih građevina te su graditeljska ostvarenja njihovih utvrda bila poznata i cijenjena diljem srednje Europe.³⁴ Promatrajući njihov doprinos tadašnjoj hrvatskoj kulturi, sasvim se lako može zaključiti kako su Zrinski utjecali na svaki aspekt života tadašnje Hrvatske, što je za jednu plemićku obitelj toga razdoblja bio izrazito pogodan položaj koji je, istovremeno, nosio i određenu odgovornost. Svojom su prisutnošću pridonijeli ne samo podizanju kulturne razine života, uključujući pritom poticanje razvoja umjetnosti i književnosti, već i razrješavanju političke situacije u kojoj se Hrvatska našla.

3.2.1 Filološki doprinos Petra Zrinskog unutar ozaljskog književnog kruga

Već je prije sedamnaestoga stoljeća hrvatsko plemstvo svojim ulogama dobrotvora sudjelovalo u razvoju književnosti, posebice doprinosom Petrova oca Jurja koji je potpomognuo razvoj i rad pokretne tiskare u Nedelišću, odnosno prve tiskare u sjevernoj

³⁰ Pajur, F., O zrinško-frankopanskoj uroti, *Kaj*, 44 (218), 2011., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/76102>, str. 59

³¹ Vončina, J., *Jezičnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 198

³² Feletar, D., Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih, *Podravina*, 2 (4), 2003., preuzeto 28. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/79081>, str. 102

³³ Isto, str. 104

³⁴ Isto, str. 104

Hrvatskoj,³⁵ a taj značaj kasnije preuzima čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog i njegova sina Adama.³⁶ Tijekom sedamnaestog stoljeća sve jačom biva veza dvaju hrvatskih književnih područja, južnog i sjevernog. Razvoj ide u korist štokavskog narječja kao buduće osnove književnog jezika, no na sjeveru Hrvatske dolazi do težnje ka stvaranju književnog jezika na temelju elemenata svih triju narječja.³⁷ Upravo u tom nastojanju najviše se ističu imena Petra Zrinskog, Frana Krste Frankopana i njihovih suradnika.³⁸

Različita su mišljenja o postojanju književnog kruga oko Zrinskih i Frankopana, no ono što je povijesno utvrđeno jest činjenica da su se oni u težnji za književnim stvaralaštvom okupili, te oko sebe sabrali i druge manje poznate učene ljude poput Nikole Zrinskog, Ratkaya, Ivana i Magdalene Drašković, Fodroczyja i drugih. Neki uz njih navode i Smoljanića te Baltazara Milovca, a ključan je i doprinos banice Ane Katarine Zrinske.³⁹ Raznolikost među članovima književnog kruga očitovala se u jezičnim problemima: neki od književnika pripadali su mađarskoj, a neki hrvatskoj književnosti. Upravo zbog toga možemo navesti i primjere takve raznolikosti u obliku postojanje dviju verzija istog djela, odnosno postojanje *Sirene* Nikole Zrinskog, te prerade tog djela na hrvatski jezik za koje je zaslužan Petar Zrinski.⁴⁰ Iz predgovora djela *Adrijanskoga mora sirena*, prerade Petra Zrinskog, da se iščitati kako se on sâm opredjeljuje za pisanje na hrvatskom jeziku, što ističe odmah u predgovoru djela: „Nisam hotil uzmanjkati dila vojničkoga bana nigdašnjega Zrinskoga Miklouša iz ugarskoga na hrvacki naš jezik stumačiti, starijih mojih u svakom kripostnom činu pute naslidujući, [...], koji skoznovitim trudom i marljivom pomnjom iz vnogih kronik, tuliko vugarskih, dijačkih kuliko i latinskih, izibranom svojom pametjnom na vugarski jezik istu hištoriju, vnogimi odičenu peldami i nauki, spravil je i popisal.“ Upravo njegovo jezično opredjeljenje nam svjedoči o tome kako je književni krug oko Zrinskih bio dio dviju jezičnih sfera. U nastavku Predgovora Petar navodi tri razloga zbog kojih se odlučio na ovakvo književno stvaranje te, između ostalog, navodi kako je htio da se, ugledajući se na već napisana hrvatska djela, poštuje slavna prošlost.⁴¹ Dvije verzije djela plod su nastojanja da djela budu primjerena dvama jezičnim područjima, a jezik koji Zrinski koristi je čakavska

³⁵ Feletar, D., Još osam Zrinskih vertikala, *Meridijani*, god. 11 (84), 2004., str. 31

³⁶ Bartolić, Z., Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog, *Podravina* 1(1), Koprivnica, 2002., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/79118>, str. 138

³⁷ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 9

³⁸ Vončina, J., *Jezičnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 197

³⁹ Pajur, F., *Ozaljski jezično-književni krug ili zrinško-frankopanski*, *Kaj*, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>, str. 57

⁴⁰ Vončina, J., *Jezičnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 198

⁴¹ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 25-26

osnovica s kajkavskim i štokavskim naslojavanjima. Takvu osnovicu koristili su Zrinski i Frankopani pa se upravo po njima naziva „zrinsko-frankopanskim jezičnim krugom“, više prikladnim nazivom no što je to „ozaljski književni krug“, no ipak se potonji naziv ustalio u terminologiji i još se uvijek koristi. Takav naziv prihvatljiv je bilo s teritorijalnog bilo s jezičnog kuta gledanja; grad Ozalj našao se na pola puta između dviju sfera na kojima je obitelj Zrinski djelovala, odnosno između kajkavskog ambijenta u Međimurju na sjeveru Hrvatske te čakavskog ambijenta u Primorju.⁴²

Neki od proučavatelja ovog književnog kruga smatraju da je jezik koji Petar Zrinski koristi nije on sam započeo već ga je koristio po uzoru na starije književnike i svoje suvremenike koji su također u svojim djelima spajali tri hrvatska narječja. Takvim jezikom, odnosno književnim jedinstvom, Zrinski želi ostvariti svoju ideju jedinstva naroda i zemlje. Nastavljajući tradiciju svojih predaka, prvi od njih u književnosti koristi takozvani hibridni jezik.⁴³ Da je imao određenu koncepciju o književnom jeziku temeljenom na svim dijalektima kojima se služio, nju nigdje nije konkretno izložio, te u takvom jeziku nema jezično-reformatorskih ideja. Upravo zato se o njegovom jeziku govori kao o jeziku koji je preuzeo od starijih nego kao o onom koji je sam zamislio te je točka od koje kreće želja da i dalje živi uspomena na pretke loze Zrinskih.⁴⁴ Određujući kojim će jezikom pisati autor definira svoju čitalačku publiku. Odlučuje se za hrvatski te se u odnosu na mađarski izvornik da zaključiti kako je prilagodio ne samo jezik i sadržaj, već i koliko je samog sebe prilagodio sredini kojoj piše.⁴⁵ Područje kojemu je hrvatska Sirena bila namijenjena jasno je definirano te sačinjava Vojnu krajinu (zajedno je čine Primorska krajina, koja obuhvaća područje od Senja do Rijeke, te Hrvatska krajina, koja pod sobom okuplja prostore Ogulina, Otočca i Brinja, uključujući i Slunj). Na tom relativno malom području dotiču se sva tri hrvatska narječja, čija prisutnost odražava stanje cijelog hrvatskog jezika sedamnaestog stoljeća.⁴⁶ Petar je Zrinski, ugledavši se na talijanske književnike i talijanski jezik, želio ujediniti tri hrvatska narječja nastojeći da „*time jedinstven jezik postigne i bar u literaturi sjedini rastrojene Hrvate*“.⁴⁷ Takvo ujedinjavanje bilo je moguće i ostvarivo jer je Zrinski bio upoznat sa svim narječjima. Na Petrovo stvaralaštvo i njegovo jezično formiranje utjecali su članovi književnog kruga,

⁴² Pajur, F., Ozaljski jezično-književni krug ili zrinsko-frankopanski“, Kaj, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>, str. 57

⁴³ Isto, str. 58

⁴⁴ Vončina, J., Jezičnopovijesne rasprave, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 201

⁴⁵ Isto, str. 201

⁴⁶ Isto, str. 201-202

⁴⁷ Pajur, F., Ozaljski jezično-književni krug ili zrinsko-frankopanski“, Kaj, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>, str. 57

odnosno utjecanje je bilo recipročno; najveći čakavski utjecaj na Petra je zasigurno imala njegova supruga Ana Katarina Zrinski, podrijetlom čakavka.⁴⁸

Pogibijom Zrinskog i Frankopana stala je i književna produkcija ozaljskog kruga(,) te je nakon toga došlo do snažne germanizacije u Hrvatskoj. Osim što im je nasilno bila oduzeta većina posjeda i dobara, time je zamrla i njihova ideja o zajedničkom jeziku, za čiji su se razvoj zalagali. Taj jezik bio je predviđen jednako i za plemiće i za puk.⁴⁹ Uz želju za stvaranjem jezika, Petar Zrinski podario je narodu iznimno važno djelo, no ono nije bilo jedino unutar književnog kruga koji je obogatio hrvatski jezik i književnost: nalazimo uz herojski ep *Adrijanskoga mora sirena* i nabožno-popularnu knjigu *Putni tovaruš*, autorice Ane Katarine Zrinske, potom Belostenčevu prozu, poeziju Frana Krsta Frankopana te enciklopedijski rječnik *Gazophylacium*. Povijest hrvatskog jezika i književnosti bila bi u mnogočemu bogatija da je došlo do nastavljanja rada književnog kruga onim poletom i zamahom kojim se odvijao za života Zrinskih i Frankopana, jer su okosnica takva rada bili znanje o domaćoj i stranoj književnosti i tehnikama njezina oblikovanja te podjednako bitna financijska mogućnost pri stvaranju i objavljivanju djela. Od velike važnosti jest i mišljenje akademika Josipa Bratulića koji navodi da bi se nastavkom takva djelovanja književni jezik učvrstio do te mjere da bi vrlo vjerojatno urodio i pripadajućom gramatikom, jer su uvjeti za takav pothvat bili čvrsti.⁵⁰

4. *Adrijanskoga mora sirena*

Prepjev odnosno adaptacija koju je spjevao Petar Zrinski objavljena je na hrvatskom jeziku 1660. godine. Knjiga je tiskana u Veneciji te je ukrašena originalnim drvorezima za čiju se izradu pobrinuo Jac. Piccinus.⁵¹ Tiskana je u velikom formatu, a svaka je stranica ukrašena ukrasnim okvirom, a ima i nekoliko bakroreza za koje se također pobrinuo isti umjetnik. Smatra se najraskošnijim i grafički opremljenim izdanim pjesničkim djelom, najljepšom tiskanom knjigom i spomenikom u starijoj hrvatskoj književnosti, te taj je status zadržalo sve do devetnaestog stoljeća; mađarski izvornik Nikole Zrinskog se također smatra najljepšim mađarskim epom u istome tom periodu.⁵² *Adrijanskoga mora sirena* je spjev koji pripada razdoblju hrvatskog književnog baroka. Osobitost baroknog pjesništva jest

⁴⁸ Vončina, J., *Jezičnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 200

⁴⁹ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena* i *Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 51-52

⁵⁰ Isto, str. 59

⁵¹ Magjer, R.P. (ur.), 30. IV. 1671. [Elektronička građa]: za narod živi tko je umro za nj!:Petar Zrinski i Krsto Frankopan: spomen spis, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Osijek, 2014, str. 23-24

⁵² Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena* i *Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 30-32

prevladavanje stila nad sadržajem te veće nastojanje autora da svojim pjesništvom postigne pravo umijeće.⁵³ U određenim pak dijelovima *Sirene* odstupa od takvih baroknih načela kako bi se u samo središte postavio sadržaj djela, što je sasvim suprotno prethodno napisanom, te stilsku intenciju djela na određenim mjestima zasjeni ona ideološka. Bečki rukopis hrvatske *Sirene* je bliži izvorniku te se strofe u obje verzije sastoje od četiri dvanaesteraca koji su rimom povezani na krajevima, točnije, rima se ostvaruje na vokalu posljednjeg sloga i na konsonantima koji dolaze nakon tog vokala.⁵⁴ Nešto drugačije stanje nalazimo u mletačkoj inačici u kojoj su stihovi, također dvanaesterci, rimom povezani u sredini i na kraju te takav stih autor dosljedno koristi pa je takav stih prisutan u svakome pjevanju, primjerice u prvom pjevanju “[...] nego si krunjena slavni dobrot žitkom/ zvrh zraka sunčena svitlostjom velikom.“, a isto tako i u petom „zato j' i junaku dopušćeno v boju/ da kuša na znaku slavnu sriću svoju“. Za potrebe kvalitetnog prevođenja djela moralo je doći do korištenja onih izraza koji su pogodni za prenošenje potpunog i ciljanog značenja, a pritom je autor otišao korak dalje u odnosu na izvornik i koristio dvostruko rimovane dvanaesterce. Za ostvarivanje takve vrste stiha, odnosno podudaranja na dvama mjestima unutar stiha, autor je djelo morao podrobnije prilagoditi, što je naposljetku dovelo do većeg razlikovanja u odnosu na izvornik pisan običnim dvanaestercem, te na činjenicu da se djelo ne može definirati običnim prepjevom već adaptacijom. Ovakvo stihovno oblikovanje svjedoči o autorovom poviđenju za metričkom tradicijom starije hrvatske književnosti, u kojoj je korištenje dvostruko rimovanog dvanaesterca bilo ustaljeno. Osim do promjena u konstrukciji stihova i strofa, došlo je do promjena i u njihovoj kvantiteti; naime, kod nekoliko pjesama došlo je njihova dodavanja ili izostavljanja, o čemu će biti riječi kasnije u radu.⁵⁵

4.1 Nastanak djela

Petrova verzija epa, *Adrijanskoga mora sirena*, prijevod je mađarskog epa na hrvatski jezik, objavljen 1660. godine. Petra je Zrinskog na književno stvaralaštvo potaknula aktualna i privlačna tema koja je mnogima bila zanimljiva zbog opisivanja povijesnog događaja koji je narodu već bio dobro poznat. Pritom se Petru pružila i prilika da djelom proslavi vlastitu lozu, ali i da dovrši započet rad brata Nikole Zrinskog na mađarskoj *Sireni*. Petar nije samo preveo djelo i u potpunosti se držao izvornika, već je adaptirao djelo i unosio svoje preinake. Djelo je

⁵³ Fališevac, D., Hrvatski književni barok, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1991., str. 54

⁵⁴ Matic, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 9

⁵⁵ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 15

adaptacija na formalnoj i sadržajnoj razini, a poetički, jezično i ideološki je namjerno prilagođena očekivanjima tadašnje hrvatske čitalačke publike.⁵⁶ Čitanjem hrvatske *Sirene* da se uvidjeti kako je riječ o nešto manje vještom stihotvorcu od brata Nikole, no isto tako da je Petar u svoju *Sirenu* utkao mnogo truda i pažnje pri oblikovanju.⁵⁷ Od prvog pokušaja prevođenja, koji datira nedugo nakon objavljivanja mađarske inačice djela (1651), pa do objavljivanja cjelovitog epa moralo je proći nekoliko godina. Neki izvori navode da je to moglo biti oko 1655. godine, dok drugi navode nešto kasniju godinu, 1660. Na temelju toga može se zaključiti kako je Petar krenuo s prevođenjem na nagovor brata Nikole, upravo da bi se i hrvatskom narodu pružila odgovarajuća inačica sigetske epopeje.⁵⁸ Prijevod je sasvim sigurno mogao obaviti i sam Nikola, ali ep ipak izlazi pod Petrovim imenom, koji se i književno i životno više usmjerio prema Hrvatskoj. Tek se kasnije saznalo da je Petar sastavio dva prijevoda pa upravo otuda i navođenje više godina: prvu verziju prijevoda Petar je sastavio između 1651. i 1655. godine, koja se čuva u Bečkom rukopisu hrvatske Zrinijade⁵⁹, a u Beč je dospjela prilikom istrage o uroti kao dio ostalih spisa zaplijenjenih na imanjima obitelji. Petar nije dovršio prijevod već je preveo tek osam od sveukupnih petnaest poglavlja. Razlozi tome mogu se nagađati pa se kao jedan od njih navodi metrička jednostavnost koja se autoru nije svidjela.⁶⁰ Oko 1655. Petar počinje s novim prijevodom i ovog puta djelo prevodi u potpunosti, a plod je upravo „Adrijanskoga mora Sirena. Grof Zrinski Petar. Štampana u Benecih [...] leta MDCLX“. Osim mletačkog izdanja *Sirene* postoji i jedno koje se čuva u Nacionalnoj biblioteci u Beču, koje sadrži i osam pjevanja *Opside*.⁶¹

4.1.1. Bitka kod Sigeta

Tema obiju *Sirena* je obrana Sigeta i herojstvo njihova pradjeda Nikole Zrinskog Sigetskog. Sigetska bitka, obrana grada te njegovi branitelji, a u prvom redu Nikola Zrinski Sigetski, česta su tema mnogih hrvatskih književnih djela i radova. Nikola je dao velik doprinos obrani hrvatskog prostora. Bio je 1527. godine izabran za hrvatskog bana te je sudjelovao u mnogim obranama Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva od napada Turaka. Prvih

⁵⁶ Blažević, Z. i Cođa, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, *Radovi*, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 95

⁵⁷ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 11-12

⁵⁸ Isto, str. 11-12

⁵⁹ Zrinijadu sačinjavaju djela koja opjevavaju Sigetsku bitku 1566. godine. Djela Nikole i Petra sastavni su dio toga niza djela.

⁶⁰ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 13-14

⁶¹ Matić, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 8

godina njegova banovanja došlo je do gubitka slavonskih područja, a kasnije i do onih u Hrvatskom zagorju. Potom je došlo do bitke u kojoj je upravo on, uz pomoć svoje vojske, odnio pobjedu; odviklo se to 1552. godine u Varaždinu i tada su pobijedili jedan turski odred. Kapetanom Sigeta Nikola je postao 1561. godine, a nešto kasnije je preuzeo i ulogu glavnog kapetana Ugarske. Do velike bitke pod zidinama Sigeta došlo je 1566. godine, kada je Nikola zajedno sa svojim vojnicima junački poginuo. Na suprotnoj strani stajala je golema turska vojska; i ona je doživjela brojne gubitke te je izgubila svoju udarnu snagu, a istu sudbinu kao Nikola doživio je i turski vođa, sultan Sulejman.⁶² Nakon Sigeta Turci ipak ne dovršavaju pohod na Beč već se povlače nazad u Carigrad. Na povratku su spalili većinu hrvatskih sela, no neka su sačuvali, a isto tako i živote nekoliko hrvatskih, kršćanskih boraca poput Stjepana Oršića i Gašpara Alapića. Među njima se našao i Ferenac Črnko, tadašnji tajnik i komornik Nikole Zrinskog, koji je i sam svjedočio i sudjelovao u bitkama.

Prvo djelo koje obrađuje tematiku upravo bitke kod Sigeta bilo je njegovo, vrlo vjerojatno napisano na nagovor Jurja Zrinskoga kako bi se opisala događanja između 15. lipnja i 7. rujna 1566. godine, upravo koliko je bitka trajala. Njegovo je djelo naslovljeno *Posjedanje i osvojenje Sigeta* doživjelo nekoliko prepjeva na njemački i latinski jezik, poznatiji pod nazivom prijevoda *Historia Sigethi*.⁶³ Lik Nikole Zrinskog, zvanog i „hrvatskim Leonidom“, bio je čest motiv brojnim usmenih priča, a prenosio se i usmenim i pismenim putem. Nakon pada Sigeta i daljnjeg turskog pustošenja koje je ubrzo bilo prekinuto, došlo je i do Seljačke bune⁶⁴: tada je lik heroja Nikole Zrinskog poslužio kao nada protiv lošeg stanja tadašnjeg društva Hrvatske. Od lika je Zrinski postao kultom te je bio čest motiv u bugaršticama, dvanaesteračkim pjesmama, ali i pjesmama pisanim pučkim desetercem.⁶⁵ U okviru tih pjesama nastalo je i Črnkovo djelo koje je utjecalo na svako sljedeće iste motivike.

O padu Sigeta ostalo je puno povijesnih zapisa, ali i onih književnih koja se bave istom tematikom, koji su često bez autora, u obliku bugarštica, ali i dužih pjesama. Prvo sljedeće djelo nakon Črnkova nalazimo 1584. godine; riječ je o povijesnom spjevu *Vazetje Sigeta grada*, autora Brne Karnarutića, koje se temelji na Črnkovom zapisu. Posvećeno je Jurju Zrinskome, sinu Nikole Zrinskog Sigetskog. Uz *Vazetje Sigeta grada*, i u *Prekomurskoj pjesmarici* nalazimo zapis posvećen sigetskoj tematici, točnije u pjesmi naslova *Pjesma o Sigetu*.⁶⁶ Nedugo nakon toga nastalo je djelo i Vladislava Jere Menčetića *Trublja slovinska*, u

⁶² Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 6

⁶³ Isto, str. 7

⁶⁴ Odnosi se na Seljačku bunu koja je izbila 1573. godine pod vodstvom Matije Gupca.

⁶⁵ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 6

⁶⁶ Mijatović, A., *Obrana Sigeta*, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 119

pohvalu prisvijetloga i priizvrznoga gospo. Petra bana. Iz naslova se može zaključiti da je djelo posvećeno Petru Zrinskom, a argument i unutarnja ilustracija baziraju se na obrani grada i junaštvu Petrova pradjeda. Još jedno značajno djelo koje obrađuje najznačajniji trenutak borbe Hrvata i Turaka jest i *Oddilenye szigetsko* autora Pavla Rittera Vitezovića. U osamnaestom stoljeću nalazimo djelo Filipa Grabovca *Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti rvackoga* koje također prikazuje obranu Sigeta, a tom se tematikom pozabavio i Andrija Kačić Miošić u svome djelu *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. U 54. pjesmi djela, koja se smatra i jednom od najljepših, pjeva o Sigetu i Zrinskome, a još petnaestak njegovih pjesama dotiče se iste teme.⁶⁷

Istu temu obrađivali su i mnogi književnici kasnije u devetnaestom, ali i u dvadesetom stoljeću, te mnoge rasprave nastaju na datume obljetnica događaja vezanih za tu temu, koja je vrlo aktualna i upotrebljiva čak i danas, bilo u doslovnom ili u prenesenom smislu. Opsežnost bitke kod Sigeta najznačajnije je prikazana upravo u djelima braće Zrinski: kolanje legendi o herojstvu Nikole Zrinskog Sigetskog i njegovih suboraca vojnika potaknuli su ih da svoja djela temelji baš na podvizima slavnoga pradjeda.

4.2 Struktura i sadržaj djela *Adrijanskoga mora sirena*

4.2.1 Naslovnica hrvatske *Sirene*

Petar je svoj ep *Adrianszskog mora Syrena*, kasnije prilagođen pod nazivom *Adrijanskoga mora sirena*, temeljio na bratovom, no među njima je ipak došlo do kulturološke podjele, što se može iščitati već s naslovnice. Na naslovnici hrvatske inačice *Sirene* nalazimo ratnu galiju kojom upravlja Petar i usmjerava ju prema utvrdi sa koje se vidi i vijori hrvatska zastava. U pozadini se vidi Nikolina galija koja jedri ne prema hrvatskoj, već prema mađarskoj utvrdi.⁶⁸ Ispod Petrove galije plivaju morska bića, među kojima se nalaze i sirene, koje Petru na dar donose dvije krune, ali i grančicu masline, palme, ključ, lanac i žezlo, odnosno simbole pobjede i vrhovne vlasti. To su znakovi pobjede i vlasti te Petrov oprez kojim pristupa postaje dokaz „simboličkog udvajanja, ali i eksplicitnije politizacije i nacionalizacije reprezentativne obiteljske apologije koja poprima obrise jasnog političkog

⁶⁷ Isto, str. 119

⁶⁸ Blažević, Z. i Coha, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, Radovi, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 94

programa“.⁶⁹ Također odaje da nije sličan tadašnjim vladarima te da se ne povodi za materijalnim, što se da shvatiti i bez dubljeg proučavanja sadržaja spjeva. Ponio se isto kao i Nikola koji također ne posustaje pred ljepotom i zavodljivošću dviju sirena. Ravnodušnost prema materijalnom suprotna je simbolu broda-države, odnosno predstavlja reminiscenciju na političke ambicije viteza koji se vode drugačijim načelima.⁷⁰

4.2.2 Predgovor hrvatskoj *Sireni*

Djelo započinje *Predgovorom* u kojem Petar svoje djelo posvećuje braniteljima i čuvarima hrvatske i primorske Vojne krajine, kao i ratnicima svoje uže domovine, a pritom misli na domovinu po rođenju, Hrvatsku⁷¹: „plemenito i dobro rojenim, svake hvale i časti dostojnim, virnim i vridnim Junakom, vse Horvacke i Primorske Kraine, hrabrenim Vitezovom“.⁷² Ostatak *Predgovora* pisan je cjelovitim rečenicama, a ne u stihovima kao *Opsida sigecka*. U *Predgovoru* autor objašnjava zašto je i za koga sastavio djelo. Nakon početne posvete autor navodi kako osim svog djela, suborcima kao znak odanosti nudi vlastito tijelo i krv: „[...] ni samo ovo pismo, rišme ili vere vami prikažujem nego i krv, tilo i žitak moj“, što je, osim obraćanja njima, primjer i načina pridobivanja plemstva s kojim bi se zajedno mogli oduprijeti dvjema silama, hegemoniji Habsburgovaca i prodoru i napadima Turaka.⁷³ Naglašava da djelo prevodi na hrvatski jezik te cijeni rad svojega brata Nikole kojemu na ovaj način odaje počast. Petar je na ljepši način iznio svoju intenciju u *Predgovoru* negoli Nikola u mađarskom izvorniku⁷⁴: „Nisam hotil uzmanjkati dila vojničkoga bana nigdašnjega Zrinskoga Miklouša iz ugarskoga na hrvatski naš jezik stumačiti, starijih mojih u svakom kriposnom činu pute naslidujuć, ne štimajuć zato da bi se tim takmac momu bratu Zrinskomu Mikloušu, takajše banu hrvacckomu, učinil, koji skoznovitim trudom i marljivom pomnjom iz vnogih kronik, tuliko vugarskih, dijačkih kuliko i latinskih, izibranom svojom pametjom na vugarski jezik istu hištoriju, vnogimi odičenu peldami i nauki, spravil je i popisal“.⁷⁵

Kasnije u *Predgovoru* Petar navodi tri razloga koji su ga ponukali na stvaranje ovog djela; ti se razlozi mogu protumačiti kao moralno formiranje, nacionalno predstavljanje te hereditarno potvrđivanje i veličanje loze Zrinskih, što je vidljivo iz citata: “A to z trih zrokov:

⁶⁹ Isto, str. 94

⁷⁰ Isto, str. 92

⁷¹ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, Književna smotra, vol. 47 (3), 2015., str.32

⁷² Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 61-62

⁷³ Isto, str. 94

⁷⁴ Magjer, R.P. (ur.), 30. IV. 1671. [Elektronička građa]: za narod živi tko je umro za nj!:Petar Zrinski i Krsto Frankopan: spomen spis, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Osijek, 2014., str. 23

⁷⁵ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 62-65

prvi, da svit vidi kakove sini i viteze ov naš orsag zdrži, redi i poštuje, premda od vnoгих zapušćeni i skoro za nemar vrženi jesmo; drugi, da se mi u slavna ova dila kako u zrcalo nagledajući poznati moremo, kim i kakovim načinom nastojat imamo polak vere kršćanske, polak doma našega i polak vernosti gospodina žitak naš, krv, našu ne šparati izlijati; tretji zato, da se sa mnom diće i raduju ostanki onih, kojim priđi z banom Zrinskim Mikloušem hrabreno, čestito i vridno večnu krunu u nebesih zadobiše, svagda na najveće precinivši istinsku rič onu: Dulce pro patria mori⁷⁶“.⁷⁷ Iz Predgovora *Sirene* može se išćitati i autorova intencija iz već spomenutog citata: „Nisam hotil uzmanjkati dila vojničkoga bana nigdašnjega Zrinskoga Miklouša iz ugarskoga na hrvatski naš jezik stumaćiti, [...], ne štimajuć zato da bi se tim takmac momu bratu Zrinskomu Mikloušu, takajše banu hrvackomu, učinil“, koja dobiva novu dimenziju ako se gleda sa perspektive pjesničke povezanosti dvojice braće. Na temelju toga se razaznaje kako niti oni nisu bili dosljedni prilikom pisanja, a pritom se navode njihove međusobne razmirice iz kojih se ipak uspjelo roditi književno djelo. Iz toga slijedi da se shvaćanje djela može u potpunosti dovršiti uzimajući i promatrajući hrvatsku *Sirenu* u odnosu na mađarski izvornik.⁷⁸ U djelu se fikcija i falcija, odnosno politika i poezija, dodiruju i isprepliću; naime ako se prilikom interpretacije prednost daje povijesnim zbivanjima, tada se ujedno kao recipijenti možemo naći u pjesništvu, a isto vrijedi i u obrnutom smjeru.⁷⁹

Ono što je također lako shvatljivo iz teksta *Predgovora* jer i činjenica da se autor ne uzdiže iznad vojnika već se smatra njima ravnopravan, što se može tumaćiti kao jedan od načina pridobivanja vlastite publike: „Ter ako bi se koja u njemu riči ili versa falinga nahodila, ne slova, nego činjenja, ne verse, nego moje hotinje i ljubljeno spoznanje procinite: pisah jer ova ne kako dijak, nego kako krajinski vaš tovariš“.⁸⁰ Iz istog citata da se išćitati da se autor isprićava za moguće pogreške u jeziku i pisanju, ali isto tako postaje neobićnom činjenica da u tolikoj mjeri naglašava formalnu nedotjeranost djela. Vrlo vjerojatno je tim rijećima htio istaknuti da mu je ruka otežala od maća i ratovanja pa nije sklon pjesničkom stvaranju. Niti versifikacija koju nalazimo u djelu nema tolikog protoka kao u izvježbanog pjesnika („versa falinga“)⁸¹ te se autor pritom ne referira na greške u tiskanju već na vlastite

⁷⁶ Slatko je za domovinu umrijeti.

⁷⁷ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 59

⁷⁸ Sándor, B., *Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, *Književna smotra*, vol. 47(3), 2015., str.31

⁷⁹ Sándor, B., *Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, *Književna smotra*, vol. 47(3), 2015., str.31

⁸⁰ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 63-65

⁸¹ Vonćina, J., *Jezićnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 203

pogreške u pisanju jer koristi interdijalekt.⁸² U *Predgovoru* su vidljive autorove pjesničke intencije, te je lako moguće da je djelo spjevao kako bi ugodio hrvatskoj publici, otkuda se onda može lakše protumačiti i njegova neoriginalnost. Sve napomene koje navodi služe mu zapravo za pridobivanje čitateljstva i za veću popularizaciju djela.⁸³ Među zadnjim riječima *Predgovora* Petar Zrinski ukazuje i na struktura svoga djela, odnosno na činjenicu da uz glavni dio *Opsidu sigecku*, nalazimo i nadodane pjesme različite tematike koje bi vojnicima i suborcima poslužile da im odmaknu misli od bitke: “Jesam i nekuliko popivki od ljubavi knjigam ovim privrgal, i one z knjig brata moga obrativši, misleći da ništar tako ne veseli junako kako ljuba, konj i oružje“.⁸⁴ O tim će pjesmama biti govora nešto kasnije u radu.

4.2.3 Sadržaj djela *Adrijanskoga mora sirena*

Nikola Zrinski postao je hrvatskim banom 1649. godine, a nepune dvije godine kasnije je u Beču objavio svoje djelo *Adriai tengernek syrenaia*. Riječ je o epu koji je napisao na mađarskom jeziku, a najveći njegov dio zauzima „*Sigeti veszedelem*“, spjev o Sigetu. Mađarski izvornik se ipak radije definira zbirkom jer sadržajno izlaže dvije lirske pripovijesti, od kojih je jedna ljubavne tematike, a druga je oblikovana u formi moralne alegorije. Ljubavna priča okuplja događaje oko lovca i njegove ljubavi prema Violi i Zori, potom Violina ljubav prema Likaonu, a kasnije se uključuje i lik Titira koji nagovara Violu na ljubavno sjedinjenje: taj dio pripovijesti oblikovan je u obliku pjesama *Fantasia poetica I* te *Fantasia poetica II*, u kojima nalazimo uglavnom idilično okruženje s motivima ljubavnih jada.⁸⁵ U pjesmama *Orfeus I* i *II* dolazi do obrata, odnosno do neočekivane smrti Euridike i do Orfejeva nastojanja da spasi svoju ljubljenu, što je Nikola Zrinski preuzeo iz mitologije. Ti dijelovi uklopljeni su u moralno-filozofsku priču o heroju koji ratuje, što indirektno ukazuje na Nikolina pradjeda, te u djelo uklapa ep *Obsidio Szigetiana*.⁸⁶ Nakon opisa bitke, odnosno epa, opet se uvode pjesme, ovog puta ljubavno jadanje koje izgovara Arijadna (*Plač Arijadne*). Ovakvi ljubavni motivi naglašavaju ono tjelesno, dok su moralno jako niski. Nakon

⁸² Pojam interdijalekta objašnjava se kao korištenje onih oblika koji su ostalim članovima neke govorne zajednice najprihvatljiviji i najopćenitiji da bi se komunikacija mogla ostvariti. Da bi se to postiglo, Zrinski je želio ujediniti tri hrvatska narječja i time postići jedinstven književni jezik za tadašnje rastrojeno hrvatsko stanovništvo. Oblikovanje takvog jezika bilo je moguće i ostvarivo jer je Zrinski bio upoznat sa svim trima hrvatskim narječjima.

⁸³ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 20

⁸⁴ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena* i *Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 64

⁸⁵ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, *Književna smotra*, vol. 47 (3), 2015., str.33

⁸⁶ Isto, str. 34

njih slijede pjesme koje cijene junaštvo heroja (*Epigrammata*) te pjesme religiozne tematike (*Raspelu*); obje pjesme tako su sastavljene da bi se, u odnosu na prijašnje pjesme, još više uzvisio glavni junak epa, Nikola Zrinski Sigetski.⁸⁷ Zanimljivo je da se ep nalazi na sredini sveukupnog djela te da su pjesme nadodane upravo sa svrhom pojačavanja doživljaja središnjih događanja te glavnih likova. Velik utjecaj na Nikolu Zrinskog imao je Torquato Tasso: naime kao središnji motiv Zrinski uzima borbu kršćanstva i islama, a isti motiv kao središnji nalazimo u Tassovom djelu *Oslobođeni Jeruzalem*. Razlika u oblikovanju očituje se u nešto oštrijem nacionalnom elementu kod Zrinskog, no isto tako i nedostatak iste količine fantastičnih i ljubavnih elemenata.⁸⁸

Hrvatska *Sirena* po građi slijedi mađarski izvornik. Njezin sastavni dio je *Obsida Sigecka*, no sadrži i druge pjesme, baš kao i izvorna verzija. Pjesme su različite tematike pa su u ep, osim *Predgovora (Junakom vse hrvacke i primorske krajine pozdravljenje)*, uvrštene i pjesme o nemilostivosti Viole (*Pisam, u kojoj se spočita velika okornost Viole*), a potom pjesma o tužbi lovca ranjena Kupidovom strijelom (*Pisam, u kojoj se spoznaje tužba zvirara*) te se obje pjesme navode prije *Obside Sigecke*. Nakon nje slijede pjesma o Arijani koja plače za Tezejem (*Plač Arijane, [Eho] Ti ki si mi tak nesmiran*), pjesme o Orfeju i Euridici (*Žalost Orfeuša za Euridice, Orfeuš k Plotonu za Euridice*), epigrame junacima bitke kod Sigeta (*Najgušće žestoke jelve vitri viju, Atila, Sigetski Zrinski Miklouš, Deli Vid Žarković, Radivoj i Juranić vojvode te Farkašić Petar*), pjesme religiozne tematike (*Vzdihanje k Odkupitelju na križu raspetomu*) te zaključna pjesma (*Ispivanje*). Na samom kraju djela nalazi se i *Tomačenje imen i riči neznanih*.⁸⁹ *Obsida Sigecka* se sastoji od već spomenutog *Predgovora*, od *Hištorije* i od petnaest dijelova koji su formirani kao poglavlja, krenuvši od dijela *Obside Sigecke Del prvi* pa numeričkim redom sve do dijela *Del petnajsti*.⁹⁰ Opisuje se tijekom poznate sigetske bitke od samih početaka, odnosno od odluke sultana Sulejmana da sa svojom vojskom krene u borbu protiv neprijatelja, pa sve do samog kraja bitke, odnosno do opisa smrti Nikole Zrinskog i junaka koji su se uz njega borili i slavno pali. Unutar tog okvira opisuje se razvoj bitke, uvode se likovi na način na koji su ih u radnju vlastitih djela uključivali neki talijanski pjesnici, kao što su Torquato Tasso ili Ludovico Ariosto.

⁸⁷ Isto, str. 34

⁸⁸ Matić, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 7

⁸⁹ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 607
Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 14

⁹⁰ Isto, str. 14

Od neizmjerne važnosti jest oblikovanje figure Nikole Zrinskog Sigetskog. On je ključan lik u objema *Sirenama* te predstavlja njihovo poetsko i simboličko težište. Po Zoranu Kravaru autori baroknih epova prilikom oblikovanja istoga podređuju leksik funkciji predikata: konkretno je u *Sireni* u opisima lik Nikole Zrinskog Sigetskog središnje lice oko kojega oni konstruiraju. Takvom liku je najčešće suprotstavljen kolektiv koagensa ili kontraagensa.⁹¹ A. Angyal konstatira da je lik Nikole Zrinskog Sigetskog oblikovan po uzoru na *athleta Christi*, odnosno na junaka-mučenika koji strada boreći se protiv neprijatelja kršćanstva, koji ujedno postaje i njegov neprijatelj. U njegovom formiranju pritom ne dolazi do proučavanja političkih oznaka takvog postupanja. Njegovo herojstvo i stradanje sačinjava njegovu diskurzivnu staturu koja se ostvaruje i na razini radnje, ali i govorne karakterizacije lika.⁹² Budući da Petar i Nikola svoga pradjeda karakteriziraju isključivo kao heroja, u oblikovanju epske radnje bilo je nužno uvesti i antagonista koji je, u ovom slučaju, sultan Sulejman i njegova vojska. Ono što pritom karakterizira sultana jer da on predstavlja „paklene sile“, dok je s druge strane Zrinski predstavljen kao „oruđe Božje“. Najvažnija sultanova ideološka uloga je i neizravna politička primjedba „constitutio mixta“ koja ide u korist monarhijske maksime Zrinskoga.⁹³ To znači da je sultan u djelu okarakteriziran kao vođa koji ne može sam donositi odluke te je prisiljen savjetovati se sa svojim divanom⁹⁴. Različita mišljenja koja dobiva, te k tome i njegova nesigurnost u samog sebe, ono je što Osmanlije dovodi u tešku situaciju. Ponovna opreka njemu jest Nikola Zrinski koji samostalno odlučuje o vojnim prilikama i nije mu potrebna ničija pomoć pri vođenju vojske.⁹⁵

Opisujući zbivanja bitke, braća Zrinski pazila su da pritom ne stvore samo dnevnik događaja pisan u stihovima. Upravo zato su se služili raznim tehnikama, među kojima prevladava korištenje epizoda s ciljem usporavanja radnje.⁹⁶ Epizode poput prikaza sukoba junaka dviju suprotstavljenih strana, prikaz ljubavi, i to najčešće neobuzdane, potom herojstvo koje žena iskazuje u nastojanju spašavanja svog izabranika, vjernost vitezova, njihovo

⁹¹ Koagens označava masu kombinirane radne sile, a kontraagens jest suprotstavljena sila. U ovome slučaju ti su pojmovi suprotstavljeni pojmu pojedinca (Nikola Zrinski) pa se tako koagens odnosi na vojsku koji on predvodi, a kontraagens predstavlja tursku vojsku.

⁹² Blažević, Z. i Coha, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, Radovi, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 96

⁹³ Isto, str. 96

⁹⁴ Divanom se u Osmanskomu Carstvu i drugim istočnim zemljama nazivalo carsko vijeće ili državni savjet, no katkad i vijeće, sijelo uopće, pa i razgovor.

⁹⁵ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, Književna smotra, vol. 47 (3), 2015., str.32

⁹⁶ Blažević, Z. i Coha, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, Radovi, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 95

međusobno prijateljstvo i slične tematike služile su odmicanju od glavne radnje kako se ona ne bi pretvorila u povijesnu kroniku događaja.⁹⁷

4.2.3.1 Od *Dela prvog* do *Dela petog* *Obside sigecke*

Ono što je svojstveno baroknim narativnim tekstovima jesu stilski naglašeni dijelovi epske strukture. Ti dijelovi najčešće su opisi junaka i njihovih karakteristika, potom mjesta i vremena, opisi bitaka i vojski. Sve te značajke prisutne su u epu Petra Zrinskog, odnosno u svakom od pjevanja.⁹⁸ *Obsida sigecka* započinje riječima kako će pisati o ratu i borbama protiv Turaka. Za stvaranje ovog epa te za borbu u očuvanju kršćanskih vrijednosti bila mu je potrebna pomoć koju je potražio kod Djevice Marije te koristi stilsko sredstvo invokacije, također karakteristično za književnu vrstu epa: “[...] bud mi pomoćnica da vikom ugodna/ spravi ma desnica, negda Turkom škodna. Daj i peru jakost da pravadno spiše/ tvoga Sina vernost, koju ov imiše”⁹⁹. To je ujedno uvod u ep i nakon toga počinje *Hištorija* koja je, osim početnih šest strofa, jednaka *Delu prvom*. Tadašnji narod našao se u lošem okruženju onih koji ne poštuju Boga te onih među kojima više nema zajedničkog razumijevanja i sloge. Gledajući na zemlju, Bog je primijetio da su Mađari postali nezahvalni te je stoga dao da se iz pakla oslobodi Alekta, koja će turskog cara potaknuti na rat s Mađarima kako bi se nakon rata pokajali i pali kao žrtve za otkupljenje svega što su sagriješili oglušivši se o zapovijedi koje je dao.¹⁰⁰ Odluka da se krene u rat vođama je bila prikazana u obliku sna koji ih je potaknuo na daljnje djelovanje. Motiv sna može se protumačiti kao naznaka fantastičnog u epu¹⁰¹. Potom slijedi opis vojske i vođa; cjelokupna je turska vojska sastavljena od više naroda: ističu se tatarska i arapska vojska, no uz njih dio turske vojske čine i Zagatari, razni turski narodi, narodi iz pokorene Europe i dr. Opširnije je opisana tatarska vojska koju vodi Deliman, zaljubljen u carevu kćer Kumilu koja je kao žena dana Rustanu. Nakon ovog dijela dolazimo do autorove refleksije o ljubavi. Na to ga je vrlo vjerojatno potaknuo razvoj ljubavi Delimana i Kumile, o kojem čitatelji doznaju detaljnije u dvanaestom pjevanju, oblikovanom u epizodu

⁹⁷ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 14-15

⁹⁸ Fališevac, D., Stil hrvatske barokne epike, *Dani Hvarškoga kazališta*, 20. (1), 1994., preuzeto s https://hrcak.srce.hr/99204_1, srpnja 2019., str. 40

⁹⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 55

¹⁰⁰ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 64

¹⁰¹ Torquato Tasso u svom djelu *Discorsi del poema eroico* (1594) navodi: »Herojski ep oponaša slavnu radnju, veliku i završenu, a oblikovan je pripovijedanjem u najuzvišenijem stihu, s ciljem da potakne duh čuđenjem«, također i: »Vrlo su različite ove dvije prirode - čudesno i vjerojatno. (...) i jedna i druga neophodne u spjevu.«

o neobuzdanoj ljubavi, tipičnoj za viteški ep.¹⁰² Sljedeći stihovi opisuju arapsku vojsku koju vode petorica vođa po imenu Amirašen, Hamvivan, Olinde, Demirhan i Alderan te time završava pjevanje.¹⁰³

Del drugi započinje konkretnim navodom vremena, što je također jedna od značajki epske strukture: “Ivanščak mesec be u dnevnu devetom“¹⁰⁴. Zatim slijedi opis podviga Arslanbega i njegovog poraza protiv Kurt-age. Noću je napao vojsku, iznenadio suparnika i pobijedio ga, no kasnije vojne pothvate nije uspio dokončati. Opisan je kao vođa koji se opija i koji nije u stanju voditi odred, što bi se moglo zaključiti kao hiponim hiperonimu Sulejmana, koji se također na kraju okarakterizira takvim vođom, ali i kontrastom Nikoli Zrinskome. U stihovima nalazimo i autorov opis sultana Sulejmana i njegova konja; iako se naracija definira kao dominantni oblik epskih vrsta, opis je karakteristična barokna figuracija iz koje saznajemo velik broj informacija, a isto tako podupire razvoj teme. Opis Sulejmana vrlo je iscrpan te se z njega može iščitati kako ga autor cijeni zbog vojnog uspjeha i iskustva koje je stekao ratujući: “U sedlu veliki sidjaše car ravno,/ na glavi mu tanki turban staše spravno,/ dvoji z njega struki svijahu se slavno,/ bled v obraz, čvrst v ruki, brade side davno“.¹⁰⁵ Pri opisu je važno napomenuti kako se dotiče vanjskog izgleda, što je vidljivo i u citatu, no isto tako i unutarnjih osobina lika: “[...] v srcu ognji živi strilom su opradni/ ki kršćanskoj krvi k škode budu dani“.¹⁰⁶ Svu tu slavu i junaštvo u Petrovim očima zasjenila je vijest da je Sulejman dao zadaviti sina Mustafu, što nije bio jedini slučaj. Kraj pjevanja ponovo je oblikovan u obliku opisa Nikole Zrinskog, isto tako okarakteriziranog kao heroja koji kleči pred raspelom i čuje božji glas.¹⁰⁷ Nikola predstavlja suprotnost Sulejmanu po načinu na koji se odnosi prema vojsci koju vodi i prema Bogu kojeg poštuje i ovom bitkom brani i žrtvuje za grijeha za koje sami nisu krivi.¹⁰⁸ Očito je od prvog pjevanja, što osobito do izražaja dolazi u drugom pjevanju, da su opisi vrlo česti i povezuju narativne dijelove.

Del tretji započinje Petrovom refleksijom o tome kako su vođene ljudske odluke: “Nut na što te dična srića be dvignula/ do zraka sunčena ka te j' porinula [...] Ah, kako je bolje manje uživati,/ ladanja do volje priprosta držati/ nego se kot ulje zvrh vode znašati/ pak potle

¹⁰² Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 14

¹⁰³ Isto, str. 64

¹⁰⁴ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 39

¹⁰⁵ Isto, str. 39

¹⁰⁶ Isto, str. 40

¹⁰⁷ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016.,str. 100

¹⁰⁸ Isto, str. 15

v nevolje duboko opasti“.¹⁰⁹ Petrove refleksije česte su u pjevanjima i korištene su ne samo kako bi recipijent shvatio njegove misli, već i kao sredstvo retardacije radnje i nagovještaja budućih događanja epa. Nevolja spomenuta u prethodnome citatu ono je na što autor upozorava i time indirektno anticipira događaj, što nije slučaj samo u ovome pjevanju već je češće korišteno. Nakon toga slijedi opis napredovanja turske vojske prema Bosni te Petar često napominje kako Sulejman hladnokrvno ubija čak i svoje ljude, među njima gore spomenutih Arslan-bega i sina Mustafu. To je autor već spomenuo u prethodnom pjevanju pa se može zaključiti da se, budući da spominje više puta, ne slaže i ne odobrava njegove postupke i kritizira ih. Govoreći potom o ljudskim odlukama, autor se referirao na središnji i završni dio pjevanja u kojem opisuje kako su se dvojica turskih vođa zabavljali noću uz pjesmu, iako je na tome području, pod Šiklošom, postojala opasnost da dođe neprijatelj i ugrozi im živote. Upravo njihova neodgovorna odluka ih je koštala života i velikog gubitka po tursku vojsku te su neki od vojnika bili prisilno odvedeni u Siget:“Oto j' v Siklov-polju turska vojska pala/ v lipu Bosnu zemlju da b' se srićno dala“.¹¹⁰ U dvoboju je ranjen i Petar Farkašić, po kojemu je Petar naslovio jednu od pjesama nadodanih u djelo.¹¹¹

Del četvrti započinje na isti način kao i prijašnje pjevanje; ovog puta se Petar Zrinski okreće pitanjima sreće i kako ona zna biti nestabilna. Te riječi predstavljaju aluziju na to kako će i Zrinski uskoro stradati kao i jedan od već spomenutih vođa u prethodnim pjevanjima. Sreća je vojnicima s obiju strana bila prevrtljiva pa su je u ratovanju čas imali, a čas nisu. Nakon pobjede nad Turcima hrvatski vojnici slave i pjevaju hrvatske pjesme. Pobjeda Zrinskog razbjesnila je Sulejmana:“Nad tim glasom tužnim i car se prepade,/ jad vrutkom ognjenim srce mu popade“¹¹² te ga je vijest ponukala da krene prema Sigetu.¹¹³ Da bi imao sreće na tom pohodu, prinijela se žrtva od 1000 ovaca kako bi se njima orlovi nasitili. Te orlove je protjerao crni orao koji je za njih bio simbol nesreće. Kako je crni orao protjerao ostale, tako će sam sultan protjerati Turke u borbu pa i u samu smrt. Crni orao predstavlja izrazito važan simbol nesreće odnosno zla koji postaje središnji motiv oko kojeg se temelje naredne strofe. Osim toga, još jedan motiv koji pojačava stanje panike u kojem su se Turci našli su i dva crna konja koja su samo protrčala taborom, a Turci su, misleći da je to još jedan

¹⁰⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 45

¹¹⁰ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 126

¹¹¹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 14

¹¹² Isto, str. 55

¹¹³ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 160

upad neprijatelja, poubijali jedni druge jer u tami nisu razaznali suborce.¹¹⁴ Obrativši pažnju na početak pjevanja, odnosno na Nikolino obraćanje vojnicima, te na kraj pjevanja, odnosno carevo obraćanje vojsci, može se zaključiti kako su njihove riječi prikazane u obliku monologa i količinski obuhvaćaju po četiri ili pet strofa zaredom. Ono što ih povezuje jest opis, dakle sasvim je jasno kako služi povezivanju dijelova pjevanja i pridonosi razvoju radnje.

Peto pjevanje naslovljeno *Del peti* također započinje autorovom mišlju, ovog puta o oprost, odnosno kako se vojnik za svoje počinjene grijehove može iskupiti smrću u boju. Funkcija ove misli jednaka je onima iz prethodnih pjevanja. Pritom ističe kako u boju stradaju oni grešni, ali i oni dobri. U pjevanju Zrinski saznaje da se turski vođa uputio prema Sigetu te je svojim vojnicima održao govor ohrabrenja i zahvale što se tako čvrsto bore protiv Turaka. Vojnici su mu u čast dali prisegu vjernosti, a isto je učinio i Nikola Zrinski prema njima. Prisutna je dakle još jedna epizoda koja prikazuje vjernost vojnika svome vođi i skladno je uklopljena u glavni tok radnje. Vjernost vojnika odnosno vitezova jedna je od klasičnih primjera epizoda u herojskome epu.¹¹⁵ Sada se već obje neprijateljske strane nalaze u Sigetu i traju sve pripreme za veliku borbu. U većini strofa navode se hrvatski vitezovi te se navode njihove zasluge, a među spomenutima su Farkašić, Gašpar, Radovan, Juranić i drugi. Strofe kojima su opjevani sačinjavaju male cjeline koje se potom uklapaju u veću cjelinu pjevanja, primjerice strofa o Juraniću: “Mlad Juranić biše takove lipote/ da mu zavidiše sunčene toplote“.¹¹⁶ Spominje se i Juraj Zrinski po kojemu je Nikola poslao pismo kralju Ugarske kako bi njega zaštitio, nastavio daljnju borbu i osigurao živućeg nasljednika loze Zrinskih.¹¹⁷ Njegovim riječima završava pjevanje te ono što izgovara služi gotovo kao uputa Jurju kako treba brinuti za budućnost obitelji. To se ujedno može protumačiti kao Petrovo veličanje svojih predaka, a usto je vrlo važan i stalno prisutan motiv vjere u Boga i kršćanstvo za koje se bore, odnosno već ustaljeni motiv dobra i zla: “ Uči se viteške od mene stalnosti,/ uči se krajinske preskrbne vernosti“.¹¹⁸

U stihovima pjevanja često se pojavljuju nizovi istih suglasnika ili iste glasovne skupine što je svojstveno glasovnoj figuri aliteraciji, karakterističnoj za lirske pjesme, no čini se da u epu do takvog reda suglasnika dolazi slučajem, a ne htijenjem da se ostvari zvukovni ugođaj. Takav se raspored primjerice nalazi u stihu prvog pjevanja: “vsih vik vikov priko da i

¹¹⁴ Isto, str. 160

¹¹⁵ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 14

¹¹⁶ Isto, str. 67

¹¹⁷ Bratulić, J. (ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 190

¹¹⁸ Isto, str. 70

se smilovah¹¹⁹. Budući da autor koristi dvostruko rimovani dvanaesterac, rima je u većini strofa jednaka te samo ponegdje dolazi do odstupanja; koristi se nagomilana rima (a, a, a, a), što znači da se njome vezuje svaki od četiriju stihova u strofi, primjerice u: “Niti smrti tvoje ta vuk vidit neće/ jer ga plti svoje prvo znoje stoče,/ bit će tvih zgubljenje, a Turak još veće,/ tad k meni v spasenje tva duša doteče¹²⁰. Odstupanje od ovog tipa rime najčešće se ostvaruje time da dolazi do nepodudaranja zadnjeg stiha strofe s prethodnim trima stihovima. Gotovo u svakom od pet pjevanja nalazimo autorove refleksije, koje se nalaze najčešće na početku pjevanja. Česte su unutar epa i korištene su ne samo kako bi recipijent shvatio njegove misli, već i kao sredstvo retardacije radnje i nagovještaja budućih događanja epa. Unutar epa, što posebice dolazi do izražaja u epizodama, dolazi i do korištenja tehnike koju Tasso naziva *vero* i *verosimile*, odnosno uz konkretne i točne povijesne činjenice vezane za bitku kod Sigeta (takozvano *vero*, istinito), Zrinski navodi činjenice i događaje do kojih je moglo doći, a koji se uistinu nisu dogodili (takozvano *verosimile*, vjerojatno). Takva tehnika karakteristična je za herojski ep i Zrinski je koristi kako bi obogatio svoje djelo kako ne bi bilo oblikovano isključivo kao već spomenuta kronika događaja. U prvom pjevanju epa *Obsida sigecka* prisutan je i motiv fantastičnog koje se najčešće sastoji od nadnaravnih intervencija kojima upravljaju Bog ili anđeli, a isto tako i onih kojima upravljaju paklene sile. Upravo ovo potonje prisutno je u prvom pjevanju epa te se ostvaruje u obliku Alekte, čija je uloga da potakne turskog cara na rat s Mađarima kako bi se pokajali. Ono što posebice u četvrtom pjevanju dolazi do izražaja su zasebni dijelovi pjevanja formirani u obliku dijaloga ili monologa Zrinskog ili Sulejmana, koji okupljaju po četiri ili pet strofa. Ti zasebni dijelovi u nekim su izdanjima odijeljeni i grafički označeni po cjelinama pa se pjevanja zbog tih oznaka najčešće doimaju podijeljenima u četiri dijela te je samim time olakšano čitanje i shvaćanje stihova. Podrobnijom analizom prvih pet pjevanja vidljivo je da Zrinski slijedi barokna načela oblikovanja epa te rijetko dolazi do odstupanja, a stihovi su podređeni sadržaju i naraciji pa stilska razina ne dolazi toliko do izražaja koliko ona ideološka. Isti tako češća je naracija od opisa pa stoga barokni ornatus nije toliko čest kao što je tome slučaj u lirici.¹²¹

¹¹⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 30

¹²⁰ Isto, str. 43

¹²¹ Fališevac, D., Stil hrvatske barokne epike, *Dani Hvarškoga kazališta*, 20. (1), 1994., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99204> 1. srpnja 2019., str. 49

4.2.3.2 Od *Dela šestog do Dela desetog Obside sigecke*

Na početku pjevanja naslovljenog *Del šesti* nalazimo Petrova razmatranja o tome što je potrebno da bi se došlo do cilja, odnosno pobjede: „[...] pot, trud i nevolja žitka svitovnoga/ kripesnoga pelja do dobra stalnoga“¹²²; dakle navodi znoj, trud i nevolju kao ključne elemente zaslužne za to, a istovremeno i kako zlo dovodi do propasti. Riječ je dakle o još jednoj autorovoj refleksiji koja služi kao uvod u pjevanje te se u njoj pojavljuje već spomenuti motiv dobra i zla, a uz njega i motiv kršćanske vjere i spasa koji ona donosi. Nakon početnog dijela autor se vraća svome izvještaju o situaciji u Sigetu, a potom slijede Sulejmanove riječi kako je poslao pregovarače u grad nastojeći tako dobiti od Zrinskog dopuštenje da preda grad. Zrinski, čuvši poruku sultana kojom mu nudi sva bogatstva, odbija tu ponudu i ne nasjeda niti na lijepe riječi niti na prijetnje. To je potom razlog zbog kojeg je Sulejman prisiljen doći u grad Siget, a istovremeno Zrinski sa svojom vojskom izlazi iz njega kako bi dočeka neprijatelje. Tako nepripremljeni, Turci se nisu stigli obraniti i velik broj vojnika je zbog toga stradao: „Tri tisuć kojnikov u tom harcu zginu,/ petsto janičarov smrt ka zemlji prignu [...]“.¹²³ Šesto pjevanje je većinski statično, odnosno nalazimo razgovore vođa sa svojim vitezovima u kojima razaznajemo savjete o napadu na grad koje izmjenjuju. Među već spomenutim savjetima nalazimo i jedno koje govori o odnosu tadašnje Njemačke i Ugarske, odnosno tadašnje političke situacije u Europi: „Ako se pak ufaš, bane, v pomoć nimšku,/ da od nje prijimaš tvoju sriću Zrinsku,/ veruj Nimcu, da znaš, kako suncu zimsku,/ od njega moć imaš kad primeš smrt tminsku“.¹²⁴ Nakon razmijenjenih savjeta dolazimo do dinamičnom dijela pjevanja, odnosno opisa sukoba do kojeg je došlo prilikom ulaska Turaka u Siget. Sažeto su opisani pothvati brojnih vojnika, među kojima je najviše pažnje posvećeno sukobu Deli Vida i Kurt-age. U naraciju su uklopljeni i živopisni opisi, pogotovo oni o Deli Vidu koji je, uz Zrinskoga, bio iznimno cijenjen vođa hrvatske vojske, čemu svjedoče i stihovi: „Tu Vid kot pećina med valovi staše,/ krupovit, kot stina oblak razganjaše,/ silna mu godina jur ščit spunjavaše,/ strilom, lančom črna kad ga pokrivaše“.¹²⁵ Sukob, dakle, završava pobjedom vojske Zrinskoga, zahvaljujući ponajviše doprinosu Deli Vida kojemu je, kao što sam već spomenula prilikom opisa sadržaja *Sirene*, posvećena i dodatna pjesma naslova *Deli Vid Žarković*.

¹²² Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 75

¹²³ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 222

¹²⁴ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 75

¹²⁵ Isto, str. 79

Del sedmi započinje stihovima o albi, odnosno zori i početku dana. To je Zrinski iskoristio kako bi se posvetio provjeravanju u kakvom je stanju grad i koje pozicije može iskoristiti za obranu. Vidjevši da se diže prašina, zaključio je da je to sigurno zbog dolaska Turaka, bijesnih zbog smrti brojnih vojnika koji se žele osvetiti i usmrtili Zrinskoga. Opis dolaska Turaka vrlo je lijepo oblikovan i obuhvaća čak osam strofa pjevanja: „Zvrh vojske se dimi i tmine svijahu,/ kamenja pod njimi i peski škripljahu/kako kada v zimi u najvećem strahu/ stoji buk med vsimi ko totu vrvljahu“.¹²⁶ Ponovni sukob dviju vojski opisan je na sličan način kao i u prethodnome pjevanju, no u ovome pjevanju se veći naglasak daje načinu borbe te se koriste termini karakteristični vojnome leksiku: „[...] vsi puške imiše spravni kot spahije, [...] poče lančom hitat z srca batrivoga, [...] jer kako pušken hit hitar konj mu leće, [...] pod njim konja sabljom prik glavu odseče“.¹²⁷ Ovakvim leksikom braća Zrinski služili su se u vlastitim borbama jer su otprije imali vojnog iskustva pa im je ta tematika bila bliska. Turke su, dakle, napali hicem iz topa te su požurili što bolje obraniti svoju poziciju; upravo tada dolazi do velikog sukoba među dvjema stranama. Zadnji stihovi pjevanja posvećeni su sukobu Deli Vida i Demirhana, obojica spomenuti u prijašnjih pjevanjima, jer je Demirhan želio osvetiti smrt Hamvivana kojeg je Deli Vid u prijašnjem napadu usmrtio.¹²⁸ Vidi se da se mnoge situacije u naraciji isprepliću te se ponovo uzročno-posljedičnom vezom javljaju u kasnijim pjevanjima. Iz toga se također može zaključiti, a što je vidljivo i u ranijim pjevanjima, kako se slijedi kronološki raspored događaja slijedeći stvarni povijesni događaj. Tek pokoje epizode, o kojima će kasnije biti riječi, odskaču od ovakvog rasporeda.

Istim motivom kao *Del sedmi* započinje i *Del osmi*: pojavljuje se zora u obliku vile te obučena u bijelo donosi vojnicima svjetlo. U Sigetu je vidjela veliki sukob i mnogo mrtvih turskih vojnika te zaključuje kako su Turci Mađarima zadali velike muke koje se neće tako lako riješiti: “Al kada dospíše v sigecku krajinu,/ onda u misal se dvojeću porinu,/ gdi mrtvih vijaše velu tel vnožinu/ ka vonjbom punjaše nebesku višinu“.¹²⁹ Ponovo, što postaje već i uobičajen način započinjanja pjevanja, autor koristi određen broj strofa kako bi u njima iznio svoja razmišljanja, kako bi dao kratak uvod te potom krenuo u daljnju razradu. Iste muke koje more vilu more i Sulejmana, koji sumnja u svoju sposobnost da pobijedi Zrinskog: Ispred njega se našao mali Siget, no iako je površinski mali, zadaje mu velike probleme i borba postaje sve duža. Njega savjetuje Rustan, a drugim savjetima sultanu se priključuju već

¹²⁶ Isto str. 81-81

¹²⁷ Isto, str. 84, 87

¹²⁸ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 260

¹²⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 90

spomenuti Demirhan i Deliman. Na kraju doznajemo sultanovu odluku o tome kako će opsjedati grad i potući neprijatelja.¹³⁰ Vidimo i u ovom pjevanju već spomenutu sultanovu dvojbu pri vođenju, pa čak i nesigurnost u vlastite sposobnosti ratovanja što sve posljedično dovodi do činjenice da ga recipijenti djela, unatoč tome što je sultan diljem svijeta poznat po vojnim i inim pobjedama, doživljavaju kao neodlučnog vođu u odnosu na Zrinskog pa su stihovi namjerno oblikovani da bi se uzdignula djela slavnog pradjeda: „U velom se jadeć taboru, car sidi,/ vnogo v sebi misleć, dar mu lice blidi,/ po dvakrat se rveć, što je ban, jur vidi,/ boj biti Zrinskim već njemu se ne vidi“.¹³¹

Del deveti započinje nešto drugačije od prethodna dva pjevanja: naime oba pjesnika se, i Nikola i Petar, ispričavaju što su u svojim djelima odlučili obraditi složenu tematiku ratovanja: „Da sim gremo tminom, ne štimaj pregrihu“.¹³² Navode kako je za pisanje epa važno da su povijest i muze dobro usklađene jer one uvjetuju potom usklađenost strofa i rima. Nakon toga se autor vraća opisivanju situacije u Sigetu, u kojem Turci napreduju sa svojim planom probijanja u grad kojim je prethodno pjevanje završilo. Zrinski je, zbog situacije koja se odvija u gradu, želio prenijeti vijesti caru te se Deli Vid ponudio prenijeti mu pismo, no Zrinski ipak odlučuje da je Deli Vid korisniji ovdje na ratištu. Spominju se kasnije i Radivoj i Juranić, dvojica hrvatskih vojnika, koji se također ponudili prodrijeti kroz turski tabor i prenijeti novost caru. Zrinski im je to dopustio te su dvojica vojnika uspjeli doći do turske vojske, iskoristivši pritom priliku da usmrte najvažnije turske zapovjednike, među kojima se našao i iznimno značajan vođa Alkoran. Turci su se, na nesreću Radivoja i Juranića, probudili i krenuli s obranom; u tom je trenu Juranić izgovorio sljedeće riječi: „Pobratine, hodi, dosti j' sriće naše“ te su se dvojica hrvatskih vojnika razdvojila kako bi ih teže uhvatili. Vidljivo je iz stihova da je sreća prevrtljiva te da treba biti oprezan, a na to je uputila početna misao koja je poslužila kao aluzija na buduće događaje. Dosad se moglo zaključiti kako se takvim oblikovanjem Zrinski često koristi te djelo ne opisuje samo povijesno zbivanje već šalje i poučne poruke primjenjive u životu općenito, ne samo u ratovanju. U bijegu nije uspio i bio je usmrćen Juranić, a Radivoj je, saznavši to, odlučio dati vlastiti život za život suborca. Vijest o njihovoj hrabrosti, iako nisu uspjeli u naumu, stiže i do Deli Vida, kojemu se Juranić javlja ranjen u snu, govoreći mu da njega i Nikolu Zrinskog čekaju u raj. Ponovo se javlja fantastični motiv sna, kao i u prvom pjevanju, koji upućuje na međusobno ispreplitanje i usklađenost stvarnog i fantastičnog. Kraj pjevanja prikazan je opisom pogreba turskih vođa

¹³⁰ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 294

¹³¹ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 91

¹³² Isto, str. 98

koji su stradali od ruke Radivoja i Juranića. Značajno je da nam autor opisom pogreba daje uvid i u proceduru turskih običaja pokapanja njihovih bližnjih.¹³³ Jedna od pjesama koje čine sastavni dio *Sirene* jest i pjesma *Radivoj i Juranić vojvode* koja je posvećena dvojici hrabrih vojnika Radivoju i Juraniću zbog doprinosa koji su imali unutar hrvatske vojske. Također, *Del osmi* oblikovan je gotovo u obliku epizode jer se u potpunosti ne odvajava od glavnog tijeka, ali ipak ima širi opseg te opisuje vjernost vitezova i njihovo međusobno prijateljstvo, što je klasična tema epizode herojskog epa. Ova epizoda početak je još jedne razvojne linije koja se isprepliće s dvjema glavnima, onom koja prati tursku vojsku i sultana, te onom koja prati Zrinskog i njegovu vojsku. Zašto je tome tako, bit će mnogo jasnije i objašnjeno na prilikom opisa *Dela dvanajstog*.

U desetom pjevanju, *Del deseti*, Petar ponovo govori o sreći, kao i u četvrtom pjevanju. Kaže kako je sreća prevrtljiva te se poigrava s vojnicima, čemu smo svjedočili i u prethodnom pjevanju i sudbini koja je zadesila Radivoja i Juranića. Vrativši se na stanje u Sigetu, u kojem se sve obilježeno ratovanjem i smrću, ne nalazi se niti malo sreće. U takvoj situaciji ističe se kako Zrinski nije klonuo duhom, iako se u turskim rukama nalaze veći dijelovi grada. Pritom autor navodi narode koji sačinjavaju tursku vojsku, među kojima ima i Tatara, Arapa i brojnih drugih. Borba okružuje obje strane i takav život postao je svakodnevicom. U toj svakodnevici nabrajaju se junački sukobi među vitezovima, pa tako i borbu između Demirhana i Radovana. U toj borbi pogiba Radovan, koji se prije početka sukoba naziva Hrvatom i svoje podrijetlo izjavljuje bez srama: „Čim mahne, v rukah mu sablja se j' prebila,/ Radovanu svomu izda se nemila,/ još nesrića k tomu njegova j' hotila/ Demirhana j' da mu moć šišak probila“.¹³⁴ Tome sukobu morao je pripomoći i sam ban Zrinski. Pritom su, pri otvaranju gradski vrata, u Siget nahrupili Turci te su u sukobu brojni poginuli. Turci su, na čelu s Demirhanom, prvotno mislili da su osvojili Siget, no tada su ih napali hrvatski vojnici s Zrinskim na čelu, opisanim kao „Ta Hektor sigeckki, [...] vitez bane Zrinski pred timi se diči,/ oružan gospocki, lanča mu se blišći“¹³⁵, te su Turci bili prisiljeni povući se kako bi spriječili daljnje gubitke. U opisu tog sukoba autor koristi priliku da bi opisao junaštvo vođa obje strana koji se hrabro ističu, što se iz prethodnog citata može jasno iščitati.¹³⁶

¹³³ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 328

¹³⁴ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 107

¹³⁵ Isto, str. 111

¹³⁶ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 364

Kao što je bilo navedeno u analizi prvih pet pjevanja *Obside sigecke*, tako i u prethodno analiziranim pjevanjima nalazimo isti tip rime koji autoru služi da ostvarivanje određenog ritma te je to ujedno i jedina funkcija koju ona ostvaruje. Od stilskih sredstava su, u svim prethodnim pjevanjima, svakako najčešće korištene metaforika i komparacija, primjerice metafora u stihovima: „[...] neg sablja, stril, puša, tim nam srce maše“ u usporedba u stihovima: „Kot gigant vodeni u krvi ban gazi,/ kup Turak ranjeni pred njim nego plazi“. Navedena su samo dva primjera, no ta su sredstva korištena više puta u svakome od pjevanja i služe tome da se omogući lakši protok glavne crte radnje. Česte su i autorove refleksije, prisutne u svakom od pjevanja. Pojavljuju se i epizode, od kojih je najistaknutija ona o Radivoju i Juraniću, no u kasnijim pjevanjima pojavljuje se više njih. Po analizi ovih pet pjevanja može se zaključiti kako se među opisima ističu oni koji veličaju pothvate Nikole Zrinskoga i pripadnika njegove vojske, a nešto manje istaknuti su i oni turske vojske. Koristi se ponovo i tehnika *verosimile* i to u primjeru prisutnosti lika Rustana koji nije sudjelovao u bitki kod Sigeta, kao i lik Jurja Zrinskog u petom pjevanju, ali se ipak navodi kao sastavni dio turske vojske. Pjevanja su, kao i prethodna, sadržajno podijeljena na više dijelova, također je riječ o tri ili četiri sadržajne cjeline. U analiziranih pet pjevanja nalazi se manje dijaloga, no što je slučaj u prethodnim pjevanjima, te ima više naracije pa zbog toga radnje teče brže i prisutni opisi su kraći i doimaju se življima.

4.2.3.3 Od *Dela jedanaestog* do *Dela petnaestog* *Obside sigecke*

Del jedanaesti započinje u turskog taboru gdje Deliman, osjećajući stid jer je okrenuo leđa protivniku, biva ismijavan od strane Rustana. Od silne ljutnje koju je zbog toga osjećao, Deliman izvadi oružje i posiječe ga: „Već Rustan od njega kasno se j' uklonil,/ na tretji mah koga udilj je razdvojil,/ stojeć kod mrtvoga, i ovo govoril:/ Evo ti Krim-bega ki ti j' šalu podnil“.¹³⁷ Njegova sudbina potom bila je određena: Demirhan mu savjetuje da ode sa bojišta. Nakon njegova odlaska se Demirhan prisjetio dvoboja koji nije dovršio protiv Deli Vida, a s kojim se dogovorio da će dvoboj dokončati kad se pruži prilika, o čemu je bilo riječ u *Delu sedmom*. Obojica su tražila dopuštenje svojih vođa te su se tako opet našla u sukobu; njihov sukob vrlo je živo opisan, kao lavovi koji se bore za prevlast. Jačim se ipak pokazao Deli Vid koji je pobijedio Demirhana. Njegovu pobjedu nisu poštovali Demirhanovi vojnici te su nasrnuli na pobjednika. Deli Vid se, zahvaljujući svojoj hrabrosti, uspio spasiti i pobjeći na

¹³⁷ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 115

Karabulinu konju bez da ga je itko prepoznao: “Vid kako ptić zlahka na Kar'bula skoči,/ misleć zmed njih vanka da k družbi doskoči,/ al se vsud kot rika mišana krv toči/ turska i kaurška, da izreć ni moći“.¹³⁸ U pomoć mu je priskoćio i Zrinski koji se također pokazao vrlo hrabrim i uspješnim u borbi protiv Turaka nezadovoljnim ishodom dvoboja.¹³⁹ I iz ovog je pjevanja vidljivo kako, osim glavnog sukoba dviju vojski, postoje još niz manjih dvoboja koji se uključuju u cjelovitu radnju i isprepliću se, kao što je primjer u devetom i desetom pjevanju *Obside*. Pritom se daje detaljniji uvid u ličnosti Demirhana i Deli Vida i njihov međusobni sukob, koji je vrlo detaljno opisan i okuplja polovicu pjevanja: „Rvu se kot lava dva strašna, nemila/ da neba dva takva još nisu vidila,/ vridna j' moć njihova da j' hvalu dostigla/ srca junačkoga ka ni prepustila“.¹⁴⁰ Navedeni opisi bogati su metaforama i usporedbama koje su mnogo češće ne samo u ovom pjevanju već i u odnosu na dosadašnja pjevanja.

U dvanaestom pjevanju se, nakon sreće, vile i albe, kao početni motiv pojavljuje ljubav. *Del dvanajsti* započinje pojavom Kupida koji svoju ljubavnu strijelu usmjerava prema Delimanu. On počinje misliti na svoju ljubljenu koju je morao prepustiti Rustanu. Otkako je Deliman pogubio Rustana, djevojka Kumila ponovo može pripasti njemu. Budući da ga je Kupido pogodio svojom strijelom, Deliman ne prestaje misliti na Kumilu, a iste muke muči i Kumila: „Niš manje se ale i Kumila muči/ od Kupida stril ranu imajući“.¹⁴¹ Prolio je mnogo suza te ga je Kupido odlučio odvesti do Biograda. Kumila je dijelila Delimanove osjećaje te je, na nagovor dadilje, napisala knjigu u kojoj iznosi svoje osjećaje. Na koncu knjige stoji poruka Delimanu koja kaže ili neka sasluša Kumiline osjećaje i ljubav ili neka je usmrti. Primivši pismo, Delimanu je bilo izrazito drago sastati se s njom. Čitajući pjevanje, može se shvatiti kako dolazi do odstupanja od glavnog slijeda događaja, a potom se autor vraća događanjima u Sigetu. Kao rezultat nezadovoljstva u turskom taboru, sultan Sulejman odlučuje vratiti Delimana u svoje redove. On se, iako pogođen Kupidovom strelicom i silno zaljubljen u Kumilu, ipak odlučuje vratiti pod Siget i nastaviti borbu s turskim suborcima. Pod Siget se Deliman vraćao zajedno s Kumilom. Pruživši joj držak mača da s njega popije vode, Kumila se otrovala jer je na njemu ostalo otrova od zmaja kojeg je Deliman prije ubio: “Kumila, ne znadeć, otrov je ispila,/ po svem tilu vrveć vred ju j' općutila,/ tužnim telom drhteć, dušu j'ispustila,/ zgodi joj se ne hteć kako j' i želila“.¹⁴² Izdahnula je na njegovim

¹³⁸ Isto, str. 120

¹³⁹ Bratulić, J.(ur.), Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 400-427

¹⁴⁰ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 117

¹⁴¹ Isto, str. 123

¹⁴² Isto, str. 126-127

rukama, a on je bio primoran vratiti se u Siget.¹⁴³ U središte pjevanja stavlja se Delimanova i Kumilina ljubav, za koju su zaslužne Kupidove¹⁴⁴ strelice ljubavi. Pjevanje je oblikovano u epizodu čija tema je udaljena od glavne radnje, što je i njezina funkcija. Prikazana je ljubavna epizoda, koja se može definirati epizodom o nesretnoj ljubavi jer je Kumila umrla pa samim time nalazimo i motiv tragičnoga u epu. Ljubavnici pogođeni strijelom najčešće ne mogu razmišljati ni o čemu drugom osim o ljubljenoj osobi, no u ovome pjevanju vidimo kako se Deliman ipak odlučuje vratiti u tabor. Možemo zaključiti da autor, iako uvodi ovakav motiv, ipak odlučuje vratiti lika u glavni tijek i kao glavni cilj postaviti bitku kod Sigeta te time ispuniti svoj prvotni naum.

U *Delu trinajstom* vraćamo se liku Deli Vida koje se i dalje, neprepoznat, nalazio u turskom taboru. Čuvši to, njegova žena Julijanka odlučila ga je spasiti. Preobukla se u vojnika, sjela na konja te krenula prema turskom taboru kako bi ga pokušala spasiti: „Mač joj dojde v srce, ne kot drugim plači/ al kot lastovice ka se tugom tlači,/ bat ze, eškerice, i ta ščit najjači,/ pancir zmakne prece ter se ž njim oblači“.¹⁴⁵ Na putu do tamo sreća je Arapina koji je krenuo obavijestiti cara da su prepoznali Deli Vida. Uvidjevši da bi Deli Vid zbog toga stradao, odlučuje ubiti Arapina. To su nažalost vidjeli ostali vojnici te su je priveli, no spasio ju je Deli Vid rekavši da je to njegov nekadašnji sluga. Uspio se obraniti od ostalih te je s Julijankom krenuo putem Sigeta. Ovaj dio pjevanja može se također definirati epizodom o herojstvu koje žena iskazuje kako bi spasila svog izabranika te se može zaključiti kako su korištene da obogate opise radnje koja bi se, da nisu korištene, svela na puko opisivanje bitke. Nakon tog dijela opet dolazimo do teških odluka s kojima se Sulejman borio: Ali-beg se boji reći istinu jer bi mu se tako Deliman osvetio, a Demirhan s druge strane ne može podnijeti činjenicu da je izgubio dvoboj s Deli Vidom i moli sultana da ju on nastavi umjesto njega, no ne dobiva odgovor koji je priželjkivao jer treba zadržati dovoljno snage za napad na grad. U tom trenu čuo se zvuk lumbarda te je Sulejman odlučio krenuti na Siget. Prije početka pohoda uhvatio je goluba pismonošu s istim onim pismom koje je Zrinski slao kralju kako bi ga obavijestio o teškom stanju svoje vojske. To je pismo bilo potvrda Sulejmanu kako ipak može pobijediti Hrvate, unatoč svojoj prijašnjoj nesigurnosti. Pustio je goluba kojeg je, simbolično, rastrgao sokol.¹⁴⁶ Kao što sam već spomenula, u ovome i prethodnome pjevanju vrlo je lijepo

¹⁴³ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 428-457

¹⁴⁴ Kupido ili Amor, u rimskoj mitologiji, sin Marsa i Venere. On je bog ljubavi te najmlađi i najljepši među bogovima. Prikazan je kao gol i krilati dječak s koprenom na očima te lukom i tobolecem koji odapinje strelice ljubavi. Čest je motiv u književnosti.

¹⁴⁵ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 128

¹⁴⁶ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 458-487

prikazana opreka između herojskog i lirsko-ljubavnog: naime epizode koje opisuju nesretnu ljubav Delimana i djevojke Kumile te kasnije ljubav Deli Vida i njegove supruge Julijane uklopljene je u djelo po *delectare vs. prodesse*¹⁴⁷ načelu koje je tipično za barokno oblikovanje djela.¹⁴⁸ Ono što se također može zaključiti čitanjem pjevanja jest činjenica da je mnogo kraće u odnosu na druga pjevanje te obuhvaća tek dvadeset i pet katrena, dok ostala pjevanja imaju po oko pedeset strofa, što je skoro dvaput više.

Predzadnje pjevanje *Opside sigecke, Del četrnajsti*, naviještaj je pada Zrinskoga i njegove vojske: „Ovo sada dična shaja zvezda Zrinska,/ ovo tramontana jaka pokrajinska,/ ovo j' pisam ravna, moja rič slovinska,/ dugo od nje tmina ostani maglinska“.¹⁴⁹ Sulejmanov vrač Alderan obećava caru kako će se pobrinuti da pakao okrene protiv kršćanskog svijeta te, prerezavši grkljane nekolicini kršćanskih momaka i sakupivši njihovu krv, čara i priziva poganske sile da budu na pomoć Sulejmanu. Potom iz zemlje izađe Hazreti Alija govoreći Alkoranu kako kršćanskim vojnicima ne može naškoditi jer je kršćanski Bog jači od sila koje je prizvao. I u ovome pjevanju nalazimo isti motiv kao i u prvom pjevanju, odnosno motiv fantastičnog u obliku intervencije vrača kao predstavnika paklenih sila te kasnije Hazreti Alija kao božjeg predstavnika koji nosi dobre vijesti za kršćanske vojnike. U sljedećim stihovima autor opisuje kako furije plamenom pale Siget. Istovremeno tome opet nalazimo Demirhana i Deli Vida koji žele dokončati dvoboj, odnosno Demirhan izaziva Deli Vida; ovog puta dvoboj je bio oštiji od prijašnja dva te obojica pogibaju: „Niti Vid z medana veće ne mogaše,/ komaj dišuć, trudna duha podjimaše,/ blizu Demirhana mlahav opadaše,/ z tilom mu se slavna tu duša rastaše“.¹⁵⁰ Njihovom smrću završava četrnaesto pjevanje koje je, kao i trinaesto, manjeg opsega te na početku opet nalazimo autorovu refleksiju koja služi kao aluzija na buduće događaje. Na samom kraju pjevanja autorove riječi upućene su Bogu kojeg moli da sve koji su se borili za kršćansku vjeru primi u kraljevstvo božje.

Del petnajsti završno je pjevanje *Opside sigecke*. Riječ je o pjevanju u kojem je hrabrost Nikole Zrinskog da se bori do samog kraja vrlo lijepo opisana te je autor iskoristio priliku da u završnom pjevanju istakne doprinos slavnog pradjeda. Prvi dio pjevanja odnosi se na govor koji je Zrinski održao svojim suborcima te je oblikovan kao monolog i kasnije kao opis, dok se drugi dio pjevanja, koji govori o završnom sukobu Turaka i kršćanskih vitezova,

¹⁴⁷ Prodesse et delectare (lat. „iskoristi i uživaj“) moto je književnosti, osobito korišten u 18. stoljeću. Književnici su nastojali stvoriti takvo djelo koje je istodobno poučno i zabavno.

¹⁴⁸ Blažević, Z. i Cođa, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, Radovi, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>, str. 93

¹⁴⁹ Vončina, J. (ur.), Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 133

¹⁵⁰ Isto, str. 139

oblikovan isključivo kao opis. Dakle, na početku pjevanje Zrinski je k sebi pozvao sve vojnike koji su mu vjerno služili te ih pohvalio i zahvalio im. Siget je bio pod plamenom furija te su bili prisiljeni boriti se do posljednjih snaga. Braneći kršćanstvo, Zrinski je svjestan kako su se iskupili te kako se Bog više ne srdi na narod i govori anđelima neka pripomognu braniteljima pri borbi s Turcima. Sutradan su u ranu zoru Zrinski i vojnici izjurili na gradska vrata te su tom silinom prestrašili turske vojnike. Svojom odlučnošću strašio je sve pred sobom te bez obzira na to koliko je puta bio ranjen, nastavljao je s borbom: „Pred Zrinskim ovako Turci se propahu/ čudeći se jako njegovomu mahu,/ z banom stat jednako v p'jaci ne smijahu,/ neg k vratom onako vsi spolu bižahu“.¹⁵¹ Posebno oštru borbu imao je s Delimanom kojeg je ipak uspio pobijediti, a onda se uputio prema Sulejmanovu šatoru kako bi to isto i njemu učinio. U tom naumu mu se ispriječio jedan Arapin čije tijelo je, umjesto sultanovog, Zrinski pogodio. Sulejman je kukavički pobjegao na konju te ostavio svoje vojnike da se i dalje bore, a svoju je dušu ispustio. Na kraju je i sam Zrinski skončao, pogoden metkom u glavu. Nije se ispunilo Delimanovo obećanje kako će on sultanu donijeti glavu Zrinskoga, o čemu je autor pisao još u osmom pjevanju. Dušu Zrinskoga je potom anđeo Gabrijel odnio Bogu, baš onamo gdje ih čekaju Radivoj i Juranić koji su također slavno pali braneći kršćanstvo. Na samom kraju pjevanja autor se u jedinoj kvintini u epu zahvaljuje Bogu što mu je dao snage da smogne dovršiti adaptaciju bratova djela te ga moli da slavnu lozu Zrinskih i dalje brani od svih nedaća: „Ti, Bože, u svemu popivkinju ovu/ primi, po krvnomu ku popisah slovu,/ na boju, na domu, vode, kopnu, stovu,/ diku, čast virnomu i staru i novu/ providilji Zrinskomu i rodu njegovu“.¹⁵² Tim stihovima završava *Obsida sigecka*.¹⁵²

4.3 Jezik Petrove *Sirene*

Postojanje dviju inačica *Sirene* pokazuje kako gotovo identičan tekst može ostvariti u potpunosti drugačiji prijem kod čitatelja, ali i ocjenu. Nikolina *Sirena* u mađarskoj književnosti zauzima vrlo značajno mjesto, dok Petrova *Sirena* ne zauzima najistaknutije mjesto u vrijeme svojega nastanka. *Adrijanskoga mora sirena* nije prvi primjer prevođenja u starijoj hrvatskoj književnosti. Od pukog prevođenja Petar Zrinski ističe se priznanjem koje navodi na samom početku, u *Predgovoru*, o tome kako je prijevod bio plod dogovora dvojice braće da se ep prenese iz mađarskog na hrvatski jezik. Djelo književnom vrijednošću zaostaje za mađarskim izvornikom jer nije u pjesničkom radu predstavljalo značajan iskorak, već

¹⁵¹ Isto, str. 144

¹⁵² Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 518-550

svjedočanstvo velikog kulturno-povijesnog i nacionalnog značaja, a ujedno je do trenutka stvaranja djela već bio objavljen velik broj značajnih književnih djela, plodova književnog rada, posebice onog šesnaestoga i sedamnaestoga stoljeća što su ih objavili mletačka Dalmacija i Dubrovnik.¹⁵³

Jezik kojim Petar Zrinski piše Vatroslav Jagić smatrao je „mješovitim i šarovitim“ te je nadodao da takvo izražavanje „niti je prava štokavština niti čakavština, nego jedno i drugo, a k tomu još ima primiešanih tragova kajkavskoga narječja“, nadodavši kako je jezik *Sirene* odraz nemile sudbine koja je pratila slavnu obitelj.¹⁵⁴ Nadodaje također da je riječ o jeziku kojim Petar Zrinski istovremeno gleda na prošlost, ali i budućnost. On u jeziku *Sirene* vidi sliku sudbine loze Zrinskih u čijoj pozadini stoji njihovo čakavsko ishodište, preko štokavskih krajeva prema kajkavskom području na sjeveru Hrvatske.¹⁵⁵ Petar je jezik svog epa izgradio na temeljima svih govora kojima su se služili njegovi preci da bi što bolje prikazao njihov život i sudbinu te da bi djelo bilo vjerodostojnije, dok je Nikola time bio ograničen pišući na mađarskom jeziku. Nešto drugačijeg mišljenja je Kostrenčić koji kao razlog ovakvog hibridnog jezika djela naveo namjerni jezično-književni rad “hrvatske literarne akademije”; navedena akademija se ugledala na talijanske načine oblikovanja po kojom su potom u zrinško-frankopanskom krugu stvarali književna djela.¹⁵⁶ Raspravi su se pridružili i Pavletić i Šrepel; Pavletić konstatira kako je Petar Zrinski morao biti nadahnut talijanskih stvaralaštvom i da je stoga koristio jezik kojime je htio približiti sva tri hrvatska dijalekta, nastojeći stvaranjem jedinstvenog jezika bar u književnosti ujediniti Hrvate. S njime se složio i Šrepel koji navodi kako se Zrinski povodi za talijanskom književnošću te da Zrinski „idu za tim, da budu hrvatskom narodu Medici”.¹⁵⁷ S tim stajalištima se mnogi kasnije nisu složili, upravo zato što je teško odrediti koje je prvotno nastojanje autora *Sirene* bilo te što ga je nagnalo da u djelu koristi baš takav jezik. U svakom slučaju, oko Petra Zrinskog formirao se jezično-književni krug, koji se po središtu okupljanja naziva „ozaljskim jezično-književnim krugom“.

¹⁵³ Matić, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 11

¹⁵⁴ Pajur, F., Ozaljski jezično-književni krug ili zrinško-frankopanski“, *Kaj*, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>, str. 55

¹⁵⁵ Vončina, J., Jezičnopovijesne rasprave, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 200

¹⁵⁶ Pajur, F., Ozaljski jezično-književni krug ili zrinško-frankopanski“, *Kaj*, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>, str. 55

¹⁵⁷ Isto, str. 57

4.3.1 Jezične posebnosti

Iako je Zrinski boravio u Međimurju, odnosno području u kojem prevladava kajkavsko narječje, u njegovoj *Sireni* ne nalazimo karakteristične jezične forme. *Sirena* se, zajedno s djelima Katarine Zrinski i Frana Krsta Frankopana, definira kao djelo čakavske osnove na s štokavskim i kajkavskim komponentama. U njemu nalazimo specifičnu upotrebu određenih oblika upitno-odnosnih zamjenica *ča*, *kaj* i *što*, reflekse glasova *ɔ* i *ɔ̃*, jata i nazalnog *e*, korištenje prijedloga *s*, *iz* i *uz* i druge posebnosti, koje ću detaljnije opisati po bilješkama Vatroslava Jagića.

Jedan od pokazatelja jest činjenica da nema korištenja upitno-odnosne zamjenice *kaj*, karakteristične za kajkavski jezični ambijent. Posljedica tome je pojava zamjenica *što* i *ča*. Koristi oblike *takaj/še* i *tulikaj*, no svega triput zajedno, dok zamjenicu *ča* koristi čak šezdesetak puta, a otprilike u istoj količini i zamjenicu *što*, čije upotrebe nemaju određenog pravila korištenja.¹⁵⁸ Po istom je principu autor koristio i glas *a* kao zamjenu na mjestima refleksa poluglasova *ɔ* i *ɔ̃*. Od čakavskog narječja nalazimo i reflekse jata koji se realizira dvojako, jednom kao *e*, a drugi put kao *i*. Ikavština u djelu prevladava, a ijekavština se susreće na samo par mjesta, primjerice riječ *sreća* se u djelu susreće jedanput, dok se oblik *srića* nalazi više desetaka puta.¹⁵⁹ Pojavljuje se i refleks nazalnog [e] koji se, kada se nalazi iza palatala, prelazi u *a*. Vatroslav Jagić je za neke jezične osobine navodio da pripadaju kajkavskom narječju, no one su prisutne i u čakavskom narječju. Primjeri tome su izgovor prijedloga *s* kao *z* ispred konsonanata *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v* te ispred vokala, i danas prisutno kod nekih govornika čakavskog narječja. Potom redukcija vokala *i* te *u* prisutna kod uporabe prijedloga *iz* i *uz*, ali i karakteristično postojanje i uporaba oblika riječi poput *zeti* [vzeti] ili *ladati* [vladati].¹⁶⁰ Osim time, Jagić se bavio i proučavanjem načina na koji je Petar Zrinski koristio i razlikovao glasove *č* i *ć*. Pretpostavlja se da ih je u izgovoru razlikovao i drugačije realizirao, no u pisanom obliku za oba je glasa koristio isti oblik *ch*. Takvim je bilježenjem tih glasova Zrinski prihvatio grafiju koju su koristili tadašnji kajkavski autori.¹⁶¹ Osim korištenja *ch* za glasove *č* i *ć*, pojavljuje se ta skupina i za bilježenje glasa *h*, primjerice u riječi *archangel*. Vokalno *r* dosljedno bilježi kao skupinu *ar*, no na par mjesta i kao *er*, kao što je zapisano u mađarskom izvorniku. Karakteristično je i bilježenje glasa *u* koji se bilježi i kao *v*, no glas *v* se realizira i kao glas *v* i kao glas *u*, primjerice u riječima *vma*, *rauno* ili *vurutak*. U

¹⁵⁸ Isto, str. 63

¹⁵⁹ Isto, str. 64

¹⁶⁰ Vončina, J., Jezičnopovijesne rasprave, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 199-201

¹⁶¹ Matić, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 12

bečkom rukopisu nalazimo i specifično bilježenje glasa *s* koje se bilježi kao *sz* ili *fz*, ali i korištenje glasova *s* i *f* kao oznake za glasove *ž* i *š*; u izgovoru nije teško odrediti o kojem se glasu radi, no u pisanom obliku to može dovesti do problema pri raspoznavanju. I u naslovu Zrinski piše *Syrena*, a budući da je on glas *s* označavao glasovima *ž* i *š*, ne možemo sa sigurnošću reći je li naslov izgovarao kao „Sirena“ ili kao „Širena“. ¹⁶² Ostajući pri *s*, ovog puta u ulozi prijedloga, vidljivo je da Petar Zrinski koristi kajkavski i čakavski izgovor u obliku glasa *z*, poput *z nami*, a na nekim mjestima koristi i oblik *za*, primjerice *za vrazi*. Taj prijedlog tek u nekim slučajevima ima, isključivo u tiskanom obliku, realizaciju u obliku glasa *s*, kao u primjeru *fz nami*. ¹⁶³

4.3.2 Grafijske specifičnosti

Vatroslav Jagić se osvrnuo i na grafijsku razinu djela. Kao grafijsku posebitost hrvatske *Sirene* nalazimo imenice izvedene nastavkom *-ɔje*; naime, nakon nestanka poluglasa *ɔ* koristio se glas *j* koji se u tome periodu još nije u potpunosti povezo s konsonantom koji se nalazio ispred njega. Do takvog tipa stapanja najranije je došlo u primjerima u kojima se pred glasom *j* nalaze konsonanti *l* i *n*. Bez obzira na to, u rukopisu hrvatske *Sirene* početni se skupovi *-ɔje* odnosno *-lɔje* i *-nɔje* bilježe kao *-lie* i *-nie* (*-lje* i *-nje*), dok u mađarskom izvorniku nalazimo nešto drugačiju realizaciju, u obliku skupova *-lye* i *-nye*. Još jedna od karakteristika hrvatske *Sirene* je i bilježenje prijelaza glasa *đ* u glas *j*, kojeg Petar Zrinski preuzima iz čakavskih govora. U epu se često nalazi takvo zapisivanje, no prisutni su i zapisi u obliku skupova *-gie* i *-gi*, prilikom kojih opet postaje upitno kako bi se točno glasovi trebali izgovarati. ¹⁶⁴ Do ovakvog bilježenja je vrlo vjerojatno došlo utjecajem talijanskog jezika s kojim je autor bio pobliže upoznat. Ovi primjeri, zahvaljujući ponajviše Jagićevim iscrpnim istraživanjima i analizama hrvatske *Sirene*, služe nam kao primjer utjecaja čakavskog i štokavskog narječja na kajkavsko, odnosno na to da je uz osnovnu čakavsku komponentu bila vrlo jaka i kajkavska. Po Pavletiću, koji je također proučavao jezik Petrovog epa ali i Jagićeva objašnjenja, korišteni su i neki specifični glagolski i imenski oblici, primjerice od riječi *rič* oblik dativa množine *ričan* ili lokativa množine *ričah*, za koje je Jagić smatrao da ih Zrinski koristi kao plod svoje pjesničke samovolje, no oni su, kao i izgovor prijedloga, sastavni dio čakavskih govora. ¹⁶⁵

¹⁶² Isto, str. 8

¹⁶³ Matić, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 15

¹⁶⁴ Isto, str. 14-16

¹⁶⁵ Isto, str. 13

Prisutnost oblika svojstvenih narodnom govoru nije bila u velikom broju zastupljena kod Zrinskog jer je on koristio leksik onih jezika koje je učio. To je dovelo do činjenice da je zbog stiha koji je koristio patila dikcija, što znači da su riječi zbog stiha i rime bile različito poredane, a konstrukcije rečenica činile su se ukalupljenima, odnosno oblikovane po uzoru na strane konstrukcije. Time je došlo do težeg razumijevanja onoga što je Zrinski u stihu htio reći te je recipijent bio primoran pažljivo i uz stanke čitati napisano, a to nije bilo svojstveno samo njemu već i drugim pjesnicima.¹⁶⁶ Uporaba oblika svojstvenih za oba narječja pokazatelj je da već u sedamnaestome stoljeću broj crta koje su zajedničke dvama narječjima bio mnogo veći no što se smatralo, a takvo zajedništvo osigurali su je upravo njihova blizina i međusobni utjecaji. To nam daje iznimno detaljan uvid u književni jezik koji su pripadnici ozaljskog književnog kruga koristili te iz njih možemo iščitati i utjecaj koji je Petar Zrinski ostvario na ostale književnike.

5. Petrova pjesnička sloboda prilikom adaptacije djela

Podrobnijom analizom hrvatske i mađarske *Sirene*, može se zaključiti da je Petar Zrinski uzeo pjesničke slobode pa stoga dva djela nisu identična. Do razlika, koje su spomenute ranije u radu, dolazi na više razina, pogotovo na sadržajnoj i oblikotvornoj razini. Adaptirajući djelo, došlo je do promjena i u formi i kvantiteti stihova te su pridodani dijelovi koji su ideološki obojani te dijelovi u kojima su sadržane pjesnikove refleksije i misli. Upravo te sastavnice čine djelo adaptacijom, a ne doslovnim prijevodom, te samim time djelo postaje originalnim.

5.1 Formalne i sadržajne nadopune

Pomnijom analizom hrvatske i mađarske *Sirene*, zaključilo se da je Petar Zrinski uzeo pjesničke slobode pa stoga dva djela nisu identična. Počevši od kazala djela vidi se da su tekstovi većinski jednako poredani, no da kod nekih od njih ipak dolazi do odstupanja. Petar je u svojoj adaptaciji izostavio čak cijelu pjesmu mađarskog dijela *Fantasia poetice*, u koji je unio važne promjene, a koji uključuje i dio koji prikazuje razgovor Titira i Viole.¹⁶⁷ Umjesto

Vončina, J., Jezičnopovijesne rasprave, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979., str. 200-201

¹⁶⁶ Matic, T. (ur.), Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 14

¹⁶⁷ Sándor, B., Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, Književna smotra, vol.47 (3), 2015., str.37

toga je nadodao čak dvije strofe drugoj *Orfejevoj elegiji*.¹⁶⁸ Ova je preinaka samo jedan od primjera autorove slobode na sadržajnom planu. Također, u svojoj je adaptaciji djela nadodao 137 vlastitih strofa pisanih na hrvatskom jeziku, usto nije prepjevao oko četrdeset strofa iz mađarskog izvornika i dvadesetak je puta proširivao strofe mađarske verzije te ih preveo s dvije ili više hrvatskih.¹⁶⁹ Jedna od već spomenutih promjena je korištenja katrena s dvostruko rimovanim dvanaestercem. U mađarskom izvorniku koristi se dvanaesterac s rimom koja se ostvaruje na njegovom kraju, a u hrvatskoj *Sireni* podudara se na sredini i na kraju stiha.¹⁷⁰ Još jedan dokaz Petrove pjesničke samostalnosti i kvalitete su i korištenje sve više rekroatiziranih, odnosno pohrvaćenih naziva te je mnoge sintagme koje je Nikola koristio zamijenio hrvatskim inačicama. Izvorni naziv “kapetan sigetski” zamijenio je nazivom “hrvatski ban”, potom je “sto momaka” postalo “sto Hrvata”, više nije “narod ugarski” već “hrvatske sablje”, također “mađarski vojnik” je zamijenjen prijevodom “hrvatskog vojaka” te vrlo značajna zamjena je i prijevod naziva “ugarski ban” koji je postao braniteljem Hrvatske, odnosno “obramba horvaczka“. Petar se smatrao većim Hrvatom, no ujedno i Mađarom nego Nikola i zbog toga su mađarske riječi u adaptaciji bile pohrvaćene. Bio je gotovo prisiljen na to jer bi u obrnutom slučaju bio optužen za krivotvorenje te bi time zakinuo vlastitog brata.¹⁷¹ Još uvijek ostaje otvoreno pitanje, na koje možemo odgovoriti samo pretpostavkama, je li razlog korištenja više hrvatskih naziva bilo Petrovo jezično, kulturno i vojno nastojanje ili pak tehnička stvar na koju je bio prisiljen. Podrobnijom analizom može se ustvrditi kako je korištenje pohrvaćenih naziva autoru služilo da bi ostvario i jednu i drugu stavku, a prednost ipak odnosi prva, odnosno ostvarivanje ideološkog tona djela.

Osim dodataka na razini forme, autor je napravio preinake i u sadržaju djela. U tu skupinu spadaju već spomenuta izostavljanja *Fantasia poetice* te dodavanje dviju strofa drugoj Orfejevoj elegiji.¹⁷² Do promjena je došlo i u sadržaju *Opside sigecke*. Naime Petar je Zrinski u određena pjevanja uključio likove koji nisu sudjelovali u bitki kod Sigeta ili su u to doba već preminuli. Takav slučaj konkretno nalazimo u četvrtom pjevanju u kojem se opisuje bitka pod Šiklošićem gdje je Zrinski porazio jedan dio turskog odreda. Povijesno je utvrđeno da Nikola Zrinski nikad nije tamo ratovao, ali je autor taj dio uklopio kako bi još više uzvisio

¹⁶⁸ *Orfejeva elegija* je prijevod koji Nikola Zrinski preuzima od Marina i njegove *Orfejeve idile*, što nam ujedno svjedoči o utjecaju talijanskih pjesnika na Nikolu, pa potom i na Petra Zrinskog.

¹⁶⁹ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 48

¹⁷⁰ Matić, T. (ur.), *Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 9

¹⁷¹ Sándor, B., *Orfeji na Jadranu: o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, *Književna smotra*, vol.47 (3), 2015., str.32

¹⁷² Isto, str. 37

figuru i junaštvo svoga pradjeda.¹⁷³ Sličnu situaciju nalazimo i u petom pjevanju u kojem se, kao dio vojske koju predvodi Zrinski, navodi i Juraj Zrinski kojeg Nikola odluči zadržati u taboru kako ne bi riskirao njegov život, a samim time i nastavak loze Zrinskih. Već sam ranije spomenula kako je Juraj poginuo 1626. godine boreći se u Tridesetogodišnjem ratu. Pogledavši godinu njegova rođenja (1549.) postojala je mogućnost da se našao na području Sigeta u vrlo ranoj dobi, no kasnije je povijesno dokazano da ipak nije bio u Sigetu pa se može zaključiti da se u epu navodi zbog istog razloga koji nalazimo i u prethodnom pjevanju. I u jedanaestom pjevanju dolazimo do istog slučaja: spominju se Rustanovo ismijavanje Delimana i potom njihov sukob u kojem Rustan pogiba. Ovdje je lik Rustana, koji zapravo nije ratovao pod Sigetom, već je umro prije prodora do Sigeta, uklopljen kako bi se pak naglasila Delimanova hrabrost.¹⁷⁴ Budući da takvo oblikovanje nije koristio samo u korist svoga pradjeda, može se zaključiti kako je autor uklopio određene likove s namjerom da pojača dojam junaštva koji mi kao recipijenti djela dobivamo, bez obzira na to o kojoj je strani riječ. To je svojstveno oblikovanju baroknog epa te tu stavku formiranja djela Petar Zrinski preuzima od književnih prethodnika.

5.2 Ostale preinake u *Sireni*

Za izdanje hrvatske *Sirene* Petar autor je dovršio preradu osam pjevanja *Obside sigecke*, nadodao je još ostalih sedam te pjesme koje je uklopio u djelo. U samom rukopisu nema značajnih izmjena te se zbog toga čini prijevodom, no preinake u konačnoj verziji djela podosta odstupaju od izvornika. U konačnoj verziji djela umetnuta je bilješka u naslovu „*auctore et scriptore manupp*“¹⁷⁵, koja po stilizaciji navodi na mišljenje da Petar nije sam prevodio djelo već je kao pomoć imao prepisivača koji je taj dio mogao umetnuti. Neki od proučavatelja smatrali su da je to mogao biti pisar Smoljanić te da je time tekst *Opside sigecke* bio nagrđen, no ipak je riječ samo o nešto lošijoj dikciji, a istovremeno i većoj sređenosti stihova.¹⁷⁶ Istinitost ove teze nije u potpunosti potvrđena, kojoj se u korist navodi razlika sa glasovitim oproštajnim pismom koje je Petar uputio supruzi Ani Katarini. Razlika među dvama tipovima tekstova ukazuje na to, no ne može se sa sigurnošću reći da je riječ o prepisivaču jer je oproštajno pismo nastalo u drugačijim okolnostima, ali i nakon dužeg

¹⁷³ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 160

¹⁷⁴ Isto, str. 190 i 400

¹⁷⁵ Matić, T. (ur.), *Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str.9

¹⁷⁶ Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976., str. 11-20

vremenskog perioda, pa usporedba ne bi bila valjana.¹⁷⁷ Osim toga, došlo je do preinake i u samom naslovu. Naslov *Adrijanskog mora sirena* prijevod je mađarskog naslova *Adriai tengernek Syrenaia*, no do preinake je došlo u formiranju naslova umetnutog epa. Naime naslov koji je u izvorniku *Szigeti veszdelem*, u prijevodu *Propast Sigeta*, Petar je prilagodio kao *Obsidu sigecku*. Razlog tome bilo je mišljenje da je turska pobjeda zapravo bila „Pirova pobjeda“, odnosno da se zbog velikih gubitaka koje je vojska podnijela ne može smatrati uspjehom i pobjedom već neuspjehom te se već samim naslovom odaje ideološka nijansa Petrova stajališta.¹⁷⁸

6. Zaključak

Velikaška obitelj Zrinskih odigrala je važnu ulogu u oblikovanju hrvatske povijesti i kulture tijekom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća. Biti jedna od najvažnijih i najbogatijih obitelji sa sobom nosi i određenu odgovornost prema vladaru i prema ostalom stanovništvu. Obojica braće obnašala su bansku čast, čime je njihova naglašenost još više povećana te je urodila kulturnim, u prvom planu filološkim, te političkim doprinosom. Proučavanjem djela i upućenošću u politički značaj obitelji, zaključila sam kako se te dvije komponente međusobno isprepliću, što je naglašeno u djelima, mađarskom izvorniku i u djelu *Adrijanskoga mora sirena*. Budući da je djelo nastalo 1660. godine, mnogi su se povjesničari književnosti analizirali djelo te su se složili da hrvatska *Sirena* nije velikog pjesničkog značaja te da zauzima tek prosječno mjesto među ostalim baroknim doprinosima. Djelo se smatralo prepjevom pa je i ta činjenica pridonijela prethodnom zaključku. Pomnijom analizom djela, krenuvši od naslovnice, postaje sve očitije je da je ideološka komponenta, a pritom se misli na veličanje slavnog pradjeda i borba protiv nekršćanskog neprijatelja, toliko naglašena da u nekim dijelovima čak prevladava nad svima ostalim komponentama.

Ipak, svoj je cilj Petar nastojao oživjeti i na sadržajnom i na jezičnom planu. Sadržajni plan u potpunosti je podređen povijesnim zbivanjima bitke kod Sigeta uz dodatke pjesama, kako sam autor navodi, “[...] misleći da ništar tako ne veseli junako kako ljuba, konj i oružje.“¹⁷⁹ Na jezičnom planu nailazimo na jedinstven jezik kojemu kao osnovica služi čakavština te se na nju prislanjaju štokavski i kajkavski elementi. Vrlo vjerojatno je taj jezik bio prirodan Petru i također rezultat svih govora i utjecaja s kojima je došao u doticaj tokom

¹⁷⁷ Matić, T. (ur.), *Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str.9

¹⁷⁸ Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 33

¹⁷⁹ Isto, str. 64

svog obrazovanja i kasnijeg života. Spojivši sva ta nastojanja nastalo je originalno djelo koje čini sastavni dio ozaljskog književnog kruga, čiji je doprinos bio dalekosežan, no kratkotrajan. Glavni su predstavnici bili Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan čijim je pogubljenjem 1671. godine označen prestanak rada književnog kruga.

Hrvatska Sirena barokni je ep koji svojim sadržajem pripada vrlo raširenoj tematici bitke kod Sigeta. Lik hrvatskog „Leonide“ nalazimo prvotno kod Ferenc Črnka pa i kasnijih književnika koji su utjecali na braću Zrinski. Time je pridonijelo i kolanje legendi o slavnom pradjedu te želja da se zabilježi slava obitelji. Osim opisa bitke kod Sigeta kao niti vodilje djela nalazimo pjesme koje su vješto su uklopljene u sadržaj te služe kao epizode i sredstvo odmicanja od glavnog tijeka radnje. To je jedan od pokazatelja poštivanja baroknih načela oblikovanja djela, a tome se pridružuje i strukturiranje opisa i značaja središnjeg lika, vrlo pomno oblikovanog, te njemu suprotstavljenog protivničkog junaka, u ovom slučaju Sulejmana, odnosno Turaka. Nadodavši tome i promjene u oblikovanju stihova, a pritom se misli na korištenje dvostruko rimovanog dvanaesterca kao stiha, a ne dvanaesterca s ostvarivanjem rime samo na kraju stiha kao što je slučaj u mađarskom izvorniku, vidimo da je Petar uložio velikog truda u svoju *Sirenu*. Uz cjelovite dijelove koje je preuzeo iz bratova djela, ostvario je promjene u već oblikovanju stihova, dakle u njihovoj kvaliteti, ali i kvantiteti. Naime s razlogom je autor nadodao 137 vlastitih strofa na hrvatskom jeziku, pritom nije prepjevao četrdesetak strofa iz izvornika te dvadesetak pute je proširivao mađarske strofe i prepjevao ih s dvije ili više njih na hrvatskome jeziku. Takvi dodaci svjedoče o autorovoj originalnosti i namjeri da ne spjeva identično djelo kao bratovo već da u nj unese svoje refleksije, razmišljanja i ideje. Moje je tumačenje da je upravo to argument koji autora odvaja od mišljenja da je ubacivao i dodavao dijelove samo kako ne bi bio optužen za korištenje tuđih ideja.

Djelo je vrlo značajno s književne i povijesne perspektive jer ne opisuje samo povijesni događaj bitke kod Sigeta koji nam je prikazan na zanimljiviji i ujedno drugačiji način jer dobivamo perspektivu praunuka koji piše s dikom i ponosom o pradjedu. Djelo nam svjedoči o navikama i životu tadašnjeg naroda, o ratovanju i političkoj situaciji šesnaestoga i sedamnaestoga stoljeća. Svjedoči također i o književnosti i utjecaju stranih autora na hrvatske, što je posebno dobro vidljivo u razdoblju baroka, te o jeziku i jezičnom djelovanju književnog kruga koji je podario mnoga djela čiji bi broj bio veći da je s radom nastavljeno. Iako ocijenjeno kao sasvim prosječno djelo i bez obzira na jednostavno oblikovanje i već korištenu tematiku, *Adrijanskog mora sirena* okuplja mnogo aspekata koji su dobro usklađeni i prelaze granice književnog.

7. Popis literature

Ambruš, F., Motivi braće Zrinski za pristupanje uroti, *Rostra*, 6. (6.), 2014., preuzeto 29. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/169446>

Bartolić, Z., Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog, *Podravina* 1(1), Koprivnica, 2002., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/79118>

Blažević, Z. i Coha, S., Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu, *Radovi*, 40 (1), 2008., preuzeto 30. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/49038>

Bratulić, J.(ur.), *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016.

Damjanov, J., *Zrinski i Europa* (knjiga 1), Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, Zagreb, 2000.

Đurić, T., Zrinsko-frankopanski gradovi i posjedi, *Meridijani*, god. 11(84), 2004.

Fališevac, D., *Hrvatski književni barok*, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1991.

Fališevac, D., Stil hrvatske barokne epike, *Dani Hvarškoga kazališta*, 20. (1), 1994., preuzeto 1. srpnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/99204>

Feletar, D., Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih, *Podravina*, 2 (4), 2003., preuzeto 28. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/79081>

Feletar, D., Još osam Zrinskih vertikalala, *Meridijani*, god. 11 (84), 2004.

Horvat, R. (ur.), Međunarodni hrvatsko-mađarski znanstveni skup *Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2012.

Kravar, Z., *Funkcija i struktura opisa u hrvatskom baroknom pjesništvu*, Sveučilišna naklada Liber, 1980.

Malnar, S., *Povijest Čabarskog kraja*, Ogranak Matice hrvatske u Čabru, Grad Čabar, 2016.

Magjer, R.P. (ur.), *30. IV. 1671. [Elektronička građa]: za narod živi tko je umro za nj!: Petar Zrinski i Krsto Frankopan: spomen spis*, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Osijek, 2014.

Matić, T. (ur.), *Petar Zrinski: Adrijanskog mora sirena*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957.

Mijatović, A., *Obrana Sigeta*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.

Mijatović, A., *Zrinsko-frankopanska urota*, Alfa, Zagreb, 1992.

Pajur, F., Ozaljski jezično-književni krug ili zrinsko-frankopanski“, *Kaj*, 47 (229), 2014., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/140681>

Pajur, F., O zrinsko-frankopanskoj uroti, *Kaj*, 44 (218), 2011., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://hrcak.srce.hr/76102>

Petrić, H., Bribirski knezovi, *Meridijani*, god. 11 (84), 2004.

Petrić, H., Kraj slavne obitelji Zrinski, *Meridijani*, god. 11 (84), 2003.

Sándor, B., Orfeji na Jadranu : o pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog, *Književna smotra*, vol. 47 (3), 2015.

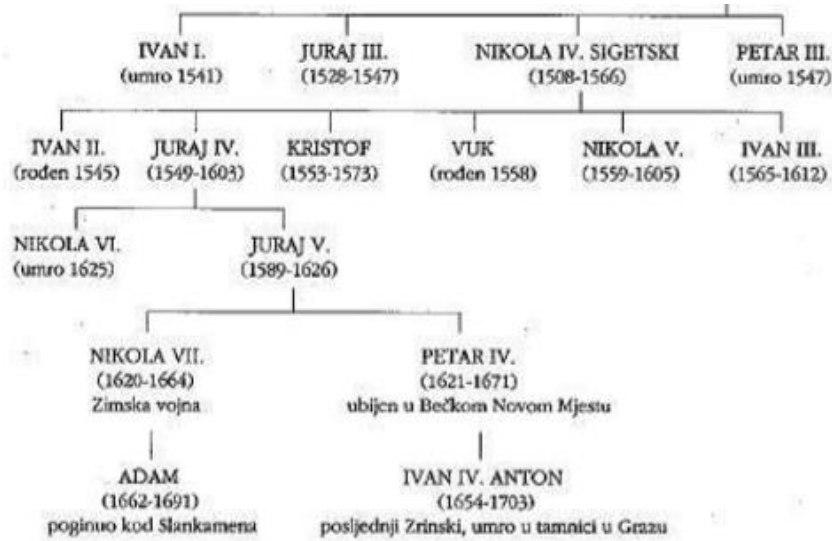
Šišić, F., *Zavjera Zrinsko-Frankopanska (1664. – 1671.)*, Jugoslovenske štampe D.D., Zagreb, 1926.

Vlašić, A., Obitelj Zrinski u Putopisu Evlije Čelebija i usporedba s neosmanskim izvorima, *Povijesni prilozi*, 52 (52), 2017., preuzeto 20. lipnja 2019. s <https://doi.org/10.22586/pp.v52i0.8>.

Vončina, J., *Jezičnopovijesne rasprave*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1979.

Vončina, J. (ur.), *Zrinski, Frankopan, Vitezović u Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 1976.

8. Prilozi

Slika 1. Rodoslovlje obitelji Zrinski

izvor: Hekman, J. (ur.) (2007.) *Povijest obitelji Zrinski*, Zagreb: Matica hrvatska

Slika 2. Naslovnica djela Adrijanskoga mora sirena

izvor: Bratulić, J.(ur.) (2016.) *Adrijanskoga mora sirena i Obsida Sigecka*, Zagreb: Matica hrvatska, preuzeto 19. lipnja 2019. s <http://www.matica.hr/knjige/adrijanskoga-mora-sirena-obsida-sigecka-1184/>

9. Sažetak i ključne riječi

Ovaj rad predstavlja književno-povijesnu i filološku analizu djela *Adrijanskoga mora sirena* autora Petra Zrinskog. Riječ je o baroknom epu koji se strukturno i sadržajno temelji na mađarskom epu *Adriai tengernek Syrenaia* Nikole Zrinskog i smatra se njezinom adaptacijom. Na samom početku rada govori se o političkom i kulturnom okruženju kojim je Petar Zrinski bio okružen i u kojem je djelovao. Krenuvši od djetinjstva pa sve do značajnijih vojnih doprinosa u Tridesetogodišnjem ratu te kasnije u protuhabsburškoj uroti, Zrinski je imao velikog vojnog i političkog iskustva koje je kasnije vješto iskoristio u svojoj *Sireni*. Usto je imao i teološko-znanstveno obrazovanje i književnu formaciju koja mu je poslužila u pisanju, a istovremeno i u svojem filološkom radu i jezičnim nastojanjima da se proširi jezik ozaljskog književnog kruga. Sve to utjecalo je na stvaranje *Sirene*, a to ujedno dovodi do središnjeg dijela rada koji se bazira isključivo na analizi cijelog epa. Analiza se temelji na više razina, na sadržajnoj, stilističkoj, strukturnoj, ideološkoj i jezičnoj razini te je svaka od njih zasebno razrađena. U posljednjem dijelu rada govori se o razlikama između mađarskog izvornika i hrvatske *Sirene* te se na tim razlikovanjima temelji činjenica da djelo nije prepjev već adaptacija, a time do izražaja dolazi autorova pjesničko stvaralaštvo i originalnost.

Ključne riječi: Petar Zrinski, *Adrijanskog mora sirena*, hrvatska *Sirena*, adaptacija, Nikola Zrinski Sigetski, bitka kod Sigeta, ozaljski književni krug

10. Abstract and key words

This paper presents a literary-historical and philological analysis of the work *Adrijanskoga mora sirena* written by Petar Zrinski. It is a baroque epic that is structurally and substantially based on the Hungarian epic *Adriai tengernek Syrenaia* by Nikola Zrinski and is considered to be its adaptation. This paper starts by talking about the political and cultural environment Petar Zrinski was surrounded by and in which he worked. Starting from his childhood to the most significant military contributions in the Thirty Years' War and later in the conspiracy against The Habsburgs, Zrinski had great military and political experiences that he later used wisely as arguments in the *Siren*. In writing the epic he used his theological-scientific education and literary formation, but also in his philosophical work and linguistic efforts to expand the language formed by the literary circle based in Ozalj in which he operated. All this has influenced the creation of the *Siren* and it leads to the central part of this paper which is based solely on the analysis of the whole epic. The analysis is based on multiple levels: content, style, structure, ideology and linguistics, and each of them are individually elaborated. The last part of this paper discusses the differences between Hungarian and Croatian version of the epic and these differences are based on the fact that the work is not a translation of the epic but an adaptation where as a very important aspect comes in light the creativity and originality of the author.

Keywords: Petar Zrinski, *Adrijanskoga mora sirena*, croatian Siren, Adaptation, Nikola Zrinski Sigetski, The Battle of Siget, Literary circle in Ozalj